

UVOD

Splošno o slovarju.....	23	Gnezdo (§ 92–95)	
Pripravljalna dela		Kvalifikatorji (§ 96–159)	
Uvodna opozorila			
Značaj slovarja.....	25	Slovnična stran slovarskega sestavka	38
Vsebina in pomen (§ 1–11)		Navodila za branje glave (§ 160–165)	
Gradivo za izdelavo slovarja (§ 12–15)		Pravopis (§ 166–171)	
Zgradba slovarja.....	28	Pravorečje (§ 172–174)	
Tehnična ureditev		Naglas (§ 175–179)	
O iztočnicah nasploh (§ 16–25)		Sheme za dinamični naglas in oblikoslovje (§ 180–196)	
Zgradba slovarskega sestavka (§ 26–38)		Sheme za tonemski naglas (§ 197–211)	
Pomenska stran slovarskega sestavka.....	30	Tisk (§ 212–220).....	60
Razlage (§ 39–74)		Seznam krajšav in kvalifikatorjev (§ 221).....	61
Vrstni red pomenov (§ 75–79)		Razno (§ 222–223).....	63
Ponazarjalno gradivo (§ 80–91)			

SPLOŠNO O SLOVARJU

PRIPRAVLJALNA DELA

Zadnji večji slovar slovenskega jezika, Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*, je izšel 1895, torej pred 119 leti. Takrat je bila slovenska leksikografija na isti ravni kot leksikografija drugih slovanskih narodov. Potem so se stvari spremenile. Medtem ko so drugi Slovani leksikografsko delo nadaljevali in izpopolnjevali ter ustvarili za tisti čas moderne slovarje večjega obsega, smo Slovenci lahko pokazali le manjše praktične dvojezične slovarje. Pleteršnikovo delo se ni razvijalo v moderni smeri, ker nismo imeli znanstvenih ustanov, ki bi bila mogla delo organizirati in voditi. Vrzal je skušal zapolniti 1936 J. Glonar z enojezičnim *Slovarjem slovenskega jezika*; tudi *Slovenski pravopis* 1950 in 1962 je po sili razmer segel čez okvir pravopisnega priročnika in se razširil v zasilni slovar knjižnega jezika.

Ob pripravah za ustanovitev slovenske akademije 1929 sprožena pobuda, da se sestavi velik slovar, je začela dobivati bolj otipljivo podobo šele deset let pozneje, ko je bila akademija res ustanovljena. Denarne težave ter nemirni predvojni in vojni časi so uresničenje načrtov odložili do 1945, ko je bil na akademiji ustanovljen Inštitut za slovenski jezik pod vodstvom F. Ramovša. Med nalogami, ki so bile inštitutu naložene, je bila na prvem mestu izdaja slovarja slovenskega knjižnega jezika.

Priprave so se začele 1946, ko je ob Ramovšu prevzel delo za slovar J. Šolar. Napravljen je bil načrt, da se Pleteršnikov slovar čim prej dopolni z gradivom, ki bi ga dali izpisi iz leposlovja, prevodov in časopisja zadnjih petdesetih let. Ob taki zasnovi in s priložnostnimi sodelavci, ki so bili slovarskega dela malo vajeni, je bilo do 1952 nabranih okoli 1.000.000 kartotečnih listkov iz nad 2000 del. Vse delo je slonelo le na nekaj ljudeh, denarna sredstva so bila skromna. Zbiranje gradiva je zastajalo in se po Ramovševi smrti 1952 ustavilo.

Decembra 1953 je bil Inštitut za slovenski jezik reorganiziran. Vodstvo Leksikološke sekcije je prevzel B. Vodušek. Metoda izpisovanja se je izpopolnila tako, da so se besede izpisovale v daljših zvezah, vpeljani so bili popolni izpisi posameznih del, težišče izpisovanja se je premaknilo na umetniško prozo 19. stoletja zaradi nepopolnih podatkov v Pleteršniku in da se dopolnijo v prejšnjih letih nabrani izpisi. Ker pa je bilo sprejeto načelo, naj se praktični slovar loči od velikega akademskega slovarja samo po obsegu, se je bilo treba lotiti tudi zbiranja podatkov za kronološko in geografsko dokumentacijo gradiva. Zaradi takega načrta in zaradi premajhnega števila rednih uslužbencev je pripravljalno delo napredovalo počasi.

Javnost je želela, da bi novi slovar čim prej izšel. Zato je prišlo 1961 do sprememb v vodstvu Leksikološke sekcije. Poleti 1962 je bil imenovan nov glavni uredniški odbor: A. Bajec, M. Klopčič, F. Tomšič, konec istega leta pa je skupščina SAZU izvolila za upravnika inštituta akademika prof. dr. Bratka Krefta. Kasneje je bil v glavni uredniški odbor imenovan še J. Jurančič, nato še od vsega začetka sodelujoča člana L. Legiša in S. Suhadolnik. Sprejet je bil nov načrt: slovar naj prikaže sodobni knjižni jezik. Izpisana je bila najnovejša leposlovna literatura, izvirna in prevodna, šolske knjige pa tudi tiski z znanstvenim, publicističnim in pogovornim jezikom.

Celotno leksikografsko delo je doživelo spremembe z večjim številom redno zaposlenih v Leksikološki sekciji: izpisovanje gradiva in redakcijo so prevzeli redni sodelavci slavisti, večja pomožna dela so bila zaupana jezikovno izobraženim zunanjim sodelavcem. Ko je akademija dala večja denarna sredstva in je delo izdatno podprl Sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti, so se 1964 pripravljala dela začela zaključevati.

Vse zbirke (splošna kartoteka, izpisi iz klasikov, popolni izpisi) so bile združene v enotno kartoteko, ki je imela v končnem obsegu približno šest milijonov listkov. Zbrano gradivo je bilo popisano; iz tega popisa je nastal alfabetařij v slovar sprejetih iztočnic.

Vzporedno s tem je bil 1964 izdan poskusni snopič s problemsko izbranimi slovarskimi sestavki. Po kritikah in pogovorih z domačimi in tujimi slavisti, posebno s češkimi, so bila temeljna slovarska načela deloma dopolnjena in spremenjena; podaljšal se je rok za izdelavo celotnega slovarja. K delu za slovar so bili pritegnjeni tudi nekateri drugi sodelavci Inštituta za slovenski jezik in Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ob koncu 1965 se je začela redakcija slovarskih sestavkov za prvo knjigo slovarja; ob skupnem delu in študiju je prinesla še zadnje tehtne izpopolnitve, zlasti glede semantične zgradbe slovarskih sestavkov in kvalificiranja besed.

Slovar je najprej izšel v petih zvezkih: A–H (1970), I–Na (1975), Ne–Pren (1979), Preo–Š (1985) ter T–Ž in Dodatki A–Š (1991). Pozneje je izšlo še več ponovnih izdaj z manjšimi tehničnimi in tipkarskimi popravki, in sicer: enozvezkovna izdaja (1994), izdaja na disketah (1997), izdaja na zgoščenci (1998 in 2000) in 15-zvezkovna izdaja (2008). Prva izdaja slovarja je prosto dostopna tudi na spletnih naslovih <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (2000–), www.fran.si (2014–) in www.termania.net (2010–).

Po izidu *Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika* (2012) je bila zaradi potrebe po premostitvi prehodnega obdobja do izida novega slovarja slovenskega jezika sprejeta odločitev za pripravo druge, dopolnjene in deloma prenovljene izdaje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Prvi izdaji je bilo dodano novejše slovensko besedje in novi pomeni, ki so nastali ali se uveljavili v zadnjih desetletjih, posodobljeni pa so bili tudi nekateri zgledi, razlage in posamezne oznake. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja je dostopna tudi na spletnih naslovih www.sskj2.si in www.fran.si.

UVODNA OPOZORILA

Slovar je skupno delo uredniškega kolektiva v Leksikološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Imena urednikov in drugih sodelavcev so navedena na začetku te knjige.

V naslednjih poglavjih so razložena temeljna slovarska načela in dani pripomočki ter praktična navodila za uporabo slovarja. Uporabnik, ki tega ne bo poznal oziroma upošteval, bi lahko dobil iz slovarja nepopolne ali celo napačne informacije. Prim. § 98.

Informacije o pogosto rabljenih večbesednih zvezah navadno lahko najdemo pri vseh ali vsaj več ustreznih iztočnicah, redko rabljene in v drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji dodane večbesedne zveze pa so prikazane samo na enem mestu. Prim. § 61.

Glede tiska in znakov prim. § 212.

ZNAČAJ SLOVARJA

VSEBINA IN POMEN

Vsebina

- § 1 V slovarju je zajeto besedje (besede, zveze) in prikazana raba slovenskega jezika, kakor se kaže predvsem v zapisanih besedilih v obdobju od druge polovice 19. stoletja do 2013. Obsega vse bistvene prvine slovenskega jezika: v okviru socialnih zvrsti tako knjižne kot tudi neknjižne zvrsti in interesne govorice oziroma od praktičnosporazumevalnega prek strokovnega jezika in publicistike do umetnostnega jezika v okviru funkcijskih zvrsti.
- § 2 Najbolj izčrpno je predstavljen umetnostni jezik izvirne in prevodne literature druge polovice 19. in prve polovice 20. stoletja, ker se v njem kaže kontinuiranost slovenskega jezika in ker je zelo vplival na vse druge zvrsti. Posebnosti pogoovornega jezika in žargonov ter narečno besedje so v slovar vključene, če so močnejše zastopane v zapisanem jeziku. Terminologija je upoštevana v obsegu srednje šole, zlasti če jo podpira publicistična ali poljudnoznanstvena raba. V terminologiji so najbolj zastopane tehnične vede, manj pa obrti in posamezne stroke, za katere ni bilo mogoče dobiti popolnejšega gradiva. Prim. § 14.
- § 3 Ker so slovenski klasiki iz druge polovice 19. stoletja sestavni del slovenske kulture, so v slovar sprejete tudi posebnosti njihovega besedja, vendar samo tiste, ki so zelo značilne za klasike ali za tedanjo dobo oziroma če so pogostne; za sedanjost so lahko že zastarele.
- § 4 Novejše besedje, dodani pomeni, tj. pomenotvorne in besedotvorne novosti in spremembe, ki jih prinaša druga, dopolnjeva in deloma prenovljena izdaja, odražajo spremembe v družbi, vrednotah in pogledu na svet, kot so npr. družbene in gospodarske spremembe (*azbestoza, evroskeptik, globalizacija, hiv, tajkun*), spremembe v popularni in duhovni kulturi ter preživljanju prostega časa (*aikido, ajurveda, bioenergetik, estradnik, glos, hobit, rave*), spremembe pri uporabi sodobnih tehnologij, naprav in drugih pripomočkov (*blog, e-pošta, mlekomat*), spremembe v oblačenju (*boksarice, pajkice*), spremembe v prehrani (*basmati, biomeso, cornfleks, čabata, čili, dresing, dunajec, kuki, salsa, sangrija, slow food, smoothie, šarlota, šejk, tartufata, tatarec, žižula*).

Česa v slovarju ni

- § 5 Med iztočnicami ni lastnih imen, razen kadar se uporabljajo v prenesenem pomenu ali v stalnih zvezah; dalje ni zelo redkih knjižnih besed, umetno narejenih enkratnih ali potencialnih besed. Prav tako v iztočnicah ni simbolov; izjemoma so dodani na koncu razlag (*natrij*).
Glagolnikov, manjšalnic, svojilnih pridevnikov, abstraktnih samostalnikov, imen za delujoče (ženske) osebe ipd., če se ti rabijo sorazmerno redko, v slovarju ni. Narediti jih je mogoče po splošnih jezikovnih zakonih. Besede take ali podobne vrste pa so v slovarju lahko uporabljene v razlagah ali zgledih.
Narečne besede, ki sicer v Pleteršnikovem slovarju so, niso bile sprejete, če jih splošnejša oziroma širša narečna raba ni potrdila.
Večpomenske besede nimajo izkazanih zelo redkih in potencialnih pomenov; to velja zlasti za narečne besede, če so razložene v Pleteršnikovem slovarju.
Slovar ne daje podatkov o izvoru in zgodovini besed.
Prim. § 153, 169, 178 in 186.

Namen

- § 6 Slovar hoče pokazati, katere besede so (bile) v navedenem obdobju v jeziku žive, kako se uporabljajo oziroma kako so se uporabljale, kakšno je frekvenčno razmerje med njimi in v kateri zvrsti ali stilni rabi jezika živijo. O vsaki besedi pove, kako se piše in izgovarja, kakšen dinamični in tonemski naglas ima, kako se pregiba, katere pomene ima in kakšni so odnosi med pomeni; daje stilne in druge kvalifikacije ter navaja navadne in posebne vezave, proste in stalne zveze, frazeologijo, reke in zelo znane pregovore.
Obsežnost slovarskega sestavka oziroma ponazarjalnega gradiva pri posameznih pomenih je samo posreden podatek o pogostnosti rabe. Natančnejše podatke o tem dajejo nadrejeni sinonimi in nekateri kvalifikatorji. Prim. § 49 in 50.

Obseg

- § 7 *Slovar slovenskega knjižnega jezika* je enojezični slovar srednjega obsega. V drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji je predstavljenih 111.850 slovenskih besed v 97.669 iztočnicah, 14.181 podiztočnicah ter 157.978 pomenih in podpomenih.

Normativnost

- § 8 Slovar je informativno-normativen. Slovenski jezik je v njem na široko in objektivno predstavljen z vso množico variant in posebnosti, vendar tako, da je že iz razporeditve gradiva in spremnih opozoril vidna pomembnost in vrednost obravnavanih jezikovnih prvin.
- § 9 Pri pisavi besed se slovar naslanja na tradicijo; novejša, z gradivom in anketami ugotovljena raba je kljub temu narekovala nekatere spremembe.
- § 10 Pri določanju izgovora je praviloma upoštevano vse slovensko ozemlje, predvsem pa osrednji del z Ljubljano; upoštevana je tudi tradicija.
Tonemske oznake se naslanjajo na knjižni govor ljudi, doma z osrednjih območij s tonemskim naglaševanjem, zlasti v Ljubljani.
- § 11 Pojemni svet, zajet z besediščem slovarja, je predstavljen s stališča slovenskega človeka. Prim. § 42.

GRADIVO ZA IZDELAVO SLOVARJA

Zbiranje

- § 12 Slovarsko gradivo prve izdaje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* je bilo izpisano iz 3357 enot oziroma 5128 knjig, in sicer iz leposlovnih del, revij, časopisov, poljudnoznanstvenih del in šolskih knjig. Zelo redke so besede, za katere ni bilo izpisov. Gradivo zanje je bilo prevzeto iz Pleteršnikovega slovarja ali iz *Slovenskega pravopisa* 1962, včasih pa tudi z listkov s podatki, ki so jih po svojem vedenju zapisali uredniki. Iz vsega gradiva je bila za prikaz v slovarju odbrana približno tretjina iztočnic.
Gradivni viri za dopolnitve, ki jih prinaša druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, so bili zlasti besedilni korpusi *Nova beseda*,³ *Gigafida*⁴ in *Kres*.⁵ Izbor besedja, prikazanega v slovarju, je nastal glede na pogostnost pojavitev v gradivu.

Metode izpisovanja

- § 13 Gradivo za prvo izdajo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* je bilo zbrano na več načinov: s paberkovalnimi, gostimi, popolnimi in problemskimi izpisi. Paberkovalna metoda je zajela predvsem to, kar je v knjigi redko in opazno. Po tej metodi sta bili pregledani dve tretjini vseh izpisanih del.
Metoda gostih izpisov je bila uporabljena zlasti pri klasičnih leposlovnih delih; zajela je ne samo posebno, ampak tudi splošno besedje, zlasti frazeologijo.
Z metodo popolnih izpisov, po kateri se vsaka beseda izpiše tolikokrat, kolikorkrat se v besedilu pojavi, so bila izpisana izbrana temeljna dela (ali njihovi deli) vseh zvrsti knjižnega jezika (30 enot). Tako so bile zajete vse temeljne besede in zveze; razen tega je po teh izpisih mogoče ugotovljati pogostnost rabe besed.
Po metodi problemskih izpisov je bilo pregledano manjše število del, da bi se dopolnilo splošno gradivo glede na posamezne slovnične kategorije (npr. primernik, deležniki).
Za drugo, dopolnjeno in deloma prenovljeno izdajo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* je bil ključen nabor besedja iz *Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika*, pri čemer je dodajanje novih iztočnic, pomenov in zgledov temeljilo na gradivu, pogostnostno preverjenem v besedilnih korpusih *Nova beseda*, *Gigafida* in *Kres*.

³ Besedilni korpus *Nova beseda*, ki je nastal na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, vsebuje približno 318 milijonov besed iz zapisanih in govornih besedil. Vključena besedila so nastajala od druge polovice 19. stoletja dalje, večji delež v letih od 1998 do 2010; od tega dobri štirje odstotki slovenskega leposlovja (12 milijonov besed slovenskega leposlovja in dva milijona besed slovenskega polleposlovja), slab odstotek besed iz znanstvenih in tehničnih publikacij (tri milijone besed), 67 odstotkov besed iz dnevnika *Delo* (213 milijonov besed), slabih 14 odstotkov besed iz slovenske periodike (tedniki, mesečniki; 44 milijonov besed), 0,6 odstotka besed iz slovenskih zakonov (2 milijona besed) ter 13 odstotkov besed iz zapisov sej slovenskega državnega zbora in televizijskih oddaj na *Odprtem koku* na TV Slovenija (42 milijonov besed).

⁴ Besedilni korpus *Gigafida* je obsežna zbirka slovenskih besedil najrazličnejših zvrsti, od dnevnih časopisov, revij do knjižnih publikacij vseh vrst (leposlovje, učbeniki, stvarna literatura), spletnih besedil, prepisov parlamentarnih govorov ipd., ki so bila objavljena med letoma 1990 in 2011. Vsebuje približno 1,2 milijarde besed, in sicer dva odstotka iz leposlovja, štiri odstotke iz stvarnih besedil, 56 odstotkov iz časopisov in 21 odstotkov iz revij, 16 odstotkov z interneta in en odstotek drugih besedil.

⁵ Besedilnovrstno bolj uravnotežen približno 100-milijonski podkorpus korpusa *Gigafida Kres* vključuje približno 20 odstotkov spletnih besedil, po 20 odstotkov časopisnih in revijalnih besedil, 18 odstotkov stvarnih besedil, 17 odstotkov leposlovja in pet odstotkov drugih besedil.

Terminološko gradivo

- § 14 Terminološko gradivo je nastalo deloma z izpisovanjem poljudnoznanstvenih del, srednješolskih učbenikov in strokovnih slovarjev, deloma pa s prispevki različnih terminoloških svetovalcev in posvetovanj z njimi. Prim. § 2.

Pomagala

- § 15 Pri izdelavi slovarskih sestavkov prve izdaje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, zlasti pri ugotavljanju pomenov, so se uredniki opirali na zbrano listkovno gradivo, deloma pa na lastno poznavanje živega jezika. V pomoč so jim bila domača in tuja leksikografska dela, med njimi Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*, *Slovenski pravopis 1962*, Glonarjev *Slovar slovenskega jezika* in sodobni tuji slovarji srednjega obsega, od slovanskih posebno *Slovník spisovného jazyka českého*. Razen tega so bila potrebna še mnoga posebna ustna in pisna poizvedovanja. Za vprašanja, ki zadevajo pravopis, pravo-rečje, dinamični in tonemski naglas, je bilo opravljenih več anket. Pri drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* so dodani slovarski sestavki in iztočnice, novi pomeni in posodobitve nastali s pomočjo besedilnih korpusov in izbranih analitičnih orodij zanje. Uredniki so pri delu uporabljali tudi sodobne razpoložljive priročnike, aktualne slovarje in *Slovenski pravopis 2001*.

ZGRADBA SLOVARJA

TEHNIČNA UREDITEV

O iztočnicah nasploh

Iztočnica

- § 16 Iztočnica je naslovna beseda slovarskega sestavka, v katerem je ta beseda obdelana. Iztočnica je lahko tudi večbesedna (*alma mater, čira čara, grand slam, jam session, last minute, žalik žena*).

Razvrstitev iztočnic

- § 17 Vsaka iztočnica je v slovarju prikazana v svojem sestavku. Slovarski sestavki so razvrščeni po abecedi iztočnic ne glede na to, ali je iztočnica eno- ali večbesedna. Prim. § 222. Povratni zaimek pri glagolskih iztočnicah na abecedno razvrstitev (*bati se*) ne vpliva.

Homonimna postavitvev iztočnic se ne opira na etimologijo, temveč na stanje v sodobnem jeziku, s težnjo, da bi bilo homonimnih iztočnic v slovarju čim manj.

Enako pisane iztočnice so označene s številko zadaj nad iztočnico (*partija¹, partija²; set¹, set², set³*).

- § 18 Iztočnice, ki se pišejo enako, pripadajo pa različnim besednim vrstam, so razvrščene takole:
1. pregibne besedne vrste: samostalnik (tudi v pridevniški rabi); pridevnik; števnik; zaimek; glagol (*acetilen, ekonom; tisoč; jaz; jeti*);
 2. nepregibne besedne vrste: prislov, členek; predlog; veznik; medmet, povedkovnik; členica (*solo, zgolj; vis-a-vis, vpricho; ma; zum², vseč; koli*);
 3. orientacijske iztočnice (*proti...*); prim. § 23;
 4. kazalčne iztočnice (*cool^P*); prim. § 24.

- § 19 Enako pisane iztočnice iz iste besedne vrste so razvrščene:

1. po spolu: moški spol ima prednost pred ženskim in srednjim, ženski pred srednjim (*brst¹ m : brst² ž*);
2. po mestu naglasa: iztočnica z naglasom na prvem zlogu stoji pred iztočnico z naglasom na drugih zlogih (*svétnica : svetníca*);
3. po kvantiteti naglašene samoglasnika; iztočnica z dolgim naglasom stoji pred iztočnico s kratkim naglasom ali brez naglasa (*tók : tók, pró... : pro...*);
4. po kvaliteti naglašene samoglasnika: iztočnica z ozkim samoglasnikom stoji pred iztočnico s širokim samoglasnikom (*mésti : mēsti*);
5. po tem, ali je iztočnica brez dvojnice ali z dvojnico (*bisus¹ : bisus² tudi bis*).

Pri iztočnicah, ki jih ni mogoče razvrstiti po gornjih pravilih, se upošteva tudi druga osnovna oblika (*biti bijem : biti sem*).

- § 20 Iztočnice, ki jih ni mogoče razvrstiti po pravilih iz § 18 in 19, so razvrščene glede na pogostnost rabe (*bòr² : bòr³ : bòr⁴*). Izpeljanke in glagolniki se pri razvrščanju ravna po zaporedju svojih izhodiščnih besed (*bazičen*). Pri sklicevanju na homonime je uporabljenih več razlikovalnih načinov, in sicer številka, dodani sinonim ali delček razlage (*aciden, hranitev, ščetkica*).

Podiztočnica

- § 21 Nekatere besede ali leksikalne enote niso prikazane kot samostojne iztočnice, ampak so dodane kot podiztočnice na koncu slovarskih sestavkov, in sicer: a) pri pridevniku pogosteje rabljeni iz njih izpeljani pravi prislovi ter samostalniška in z njo samostalniško-prislovna raba (*famozen, mali, bel*); b) pri glagolu povratni glagoli s posebnimi pomeni (*jeziti*) in pogosteje rabljeni deležniki (*integrirati*) ter iz teh izpeljani prislovi (*dvigniti, igrati*); c) pri drugih iztočnicah samostalniška (*amen, čirik, moj, staccato*), pridevniška (*acid, bantam, šoping, vegi*) ali kakšna druga posebna raba (*brat, c, LCD*).

Pogostejša raba je nakazana s pravo podiztočnico in ustreznim kvalifikatorjem (*bel, epsilon, h, nabasati*), redkejša pa samo s kvalifikatorjem (*babji, CD, radenski, številni, vbogajme*). Prim. § 216.

- § 22 Poseben tip iztočnice predstavljajo orientacijske iztočnice, kazalčne iztočnice in vodilke.

Orientacijska iztočnica

- § 23 Orientacijska iztočnica je prvi del sestavljenke ali zloženke. Ker so v slovarju samo pogosteje rabljene besede take vrste ali jih sploh ni, orientacijske iztočnice nakazujejo, kaj prvi del pomeni, kako se take besede lahko delajo in v katero terminološko področje spadajo (*anti..., jugo...¹, oksi..., proti...*).

Kazalčna iztočnica

- § 24 Manj rabljena ali normativno manj ustrezna dvojnica kake iztočnice v slovarju ni obdelana kot prava iztočnica; opozarja le na navadno pisno obliko. Imenuje se kazalčna iztočnica (gl.). Dvojnica, ki nastopa kot kazalčna iztočnica, je navadno dodana iztočnici in ustrezno kvalificirana (in, tudi, stil).

Kadar take dvojnice pri iztočnici ni, pomeni, da knjižno ni več živa (*brezdno, sehniti; safe, spray*) ali pa da v pisavi doslej še ni priznana (*bitels, rojbos*).

Nekatere kazalčne iztočnice zajemajo večjo pomensko skupino (*baklja; bluf, dealer, gay*).

Glasbene zvrsti, kot so rock, punk in rave, imajo skladno z rabo prednostno naveden citatni zapis (*rock* in *rok*, *punk* in *pank*, *rave* in *rejev*), pri tvorjenkah pa je na prvem mestu podomačena različica (*roker* in *rocker*). Temu so prilagojene tudi kazalčne iztočnice. Pri tvorjenkah so urejene po besedotvornem načelu (npr. *rocker ipd.* gl. *roker ipd.*, *rockovski* gl. *rokovski*). Pri *rapu* in *jazzu* je v celotni besedni družini prednosten citatni zapis.

Kazalčne iztočnice tipa *bledo...*² opozarjajo na možnost obeh pisav, z morebitnim pomensko-stilnim razločkom. Prim. § 119.

Vodilka

- § 25 Na izrazno-pomensko povezanost več samostojnih iztočnic na koncu posameznega slovarskega sestavka takih iztočnic opozarja oznaka prim. Imenuje se vodilka (*cenen, cenejši; čakati, čakaj; navečer, večer; nemesis, nemeza; nečlovek, neljudje; odcveteti, odvesti; preskušnja, preizkušnja*).

Zgradba slovarskega sestavka

- § 26 Slovarski sestavek ima glavo z zaglavjem in razlago s ponazarjalnim gradivom; dopolnjujejo ga lahko gnezda (terminološko in frazeološko), podiztočnice ipd.

Glava

- § 27 Glava je začetni del slovarskega sestavka in sega do vključno kvalifikatorja, ki določa besedno vrsto.
- § 28 V glavi je iztočnica zapisana v osnovni obliki (z morebitnimi dvojnici). Pregibne besedne vrste so praviloma navedene takole: a) samostalniki v imenovalniku in rodilniku ednine (oziroma množine pri množinskih samostalnikih). Enako so prikazani samostalniški števnik in samostalniški zaimki; b) pridevniki, pridevniški števnik in pridevniški zaimki z oblikami za vse tri spole, moški spol praviloma v nedoločni obliki; c) glagoli v nedoločniku in prvi osebi ednine sedanjega časa. Prim. § 160. Zaradi lažjega uvrščanja v slovarski sistem in iskanja tipa v naglasno-oblikoslovnih shemah (prim. § 180–211) so iztočnice predstavljene z osnovnimi oblikami tudi takrat, ko se katera od njih v resnici ne uporablja (*boleti*). Prim. § 186. Nepregibne besedne vrste so zapisane v svoji edini obliki.
- § 29 Izjemoma so kot iztočnice obdelane besede v neosnovni obliki. Tako sta npr. samostojni iztočnici primernik *cenejši* (k osnovniku *cen, ceneni, poceni*) in prislov *davno*; deležniki, ki so postali pridevniki (*boječ, goreč, obstoječ*) ali katerih nedoločnik se ne rabi ali se le redko rabi (*borniran*); nekateri iz pridevnikov izpeljani samostalniki (*desna, leva*¹); medmetno rabljeni velelniki (*čakaj, glej, pojdi*).
- Glagolniki so zmeraj samostojne iztočnice (*flambiranje, škrebljanje, viktimizacija*).
- § 30 Osnovni obliki iztočnice je dodan (osnovni) slovnični kvalifikator, ki označuje besedno vrsto. Pri samostalniku nadomešča tak kvalifikator oznaka za spol, pri glagolu oznaka za vid. Izjemoma so brez takega kvalifikatorja (svoji) pridevniki, ki so kot pridevniki označeni v razlagi (*faraonov, obtoženčev, piščev*), orientacijske iztočnice, kazalčne iztočnice ipd. Posebna opozorila glede osnovnega slovničnega kvalifikatorja lahko stojijo tudi v zaglavju (*dekle, raz*³, *ščet*).
- § 31 Glede označevanja naglasnega mesta, kvantitete in kvalitete prim. § 175 in 176.
- § 32 V oglatem oklepaju so zapisane posebnosti v izgovoru. Prim. § 172–174.
- § 33 Iztočnica ima včasih dvojnice. Te so pisne (*vikendpaket* in *vikend paket, gaspačo* in *gaspacho, feedback* tudi *fidbek, imidž* tudi *image*), izgovorne (*flomáster* in *flómáster, glóba* tudi *glóba, malvazija* in *malvázija, iskálka* [*iskaŭka* in *iskalka*], *abonènt -ènta* tudi *-énta, iniciácijski* tudi *iniciacijski, jadrálec -lca* [*tudi jadraŭca*]), pisno-izgovorne (*avtoštopar* in *avtostopar, brinovec* in *brinjevec, kiber* in *cyber, muzikal* tudi *musical*) ali oblikoslovne (*degenerirati* in *degenerirati se, mačo -ta* in *-a, butelj -na* tudi *-tlja, fa --* tudi *-ja*). Prim. § 167.
- § 34 Iz podatkov v glavi slovarskega sestavka je besedo mogoče uvrstiti v naglasno-oblikoslovno shemo. Prim. § 180–196. Glede rabe znakov prim. § 176.

Zaglavje

- § 35 Zaglavje je del slovarskega sestavka, ki sega od (prvega) kvalifikatorja besedne vrste do vključno podatka o tonemu.
- § 36 V zaglavju so prikazane posebnosti iztočnice, ki jih ni mogoče razbrati iz sheme oziroma ki so v shemi nakazane kot posebna kategorija. Prim. § 184 in 185.
- § 37 Na koncu zaglavja je v okroglem oklepaju zapisan tonemski naglas. S tem podatkom je besedo mogoče uvrstiti v tonemsko shemo. Prim. § 197–211. Glede rabe znakov prim. § 177.
- § 38 Zaglavju sledi pomenski del slovarskega sestavka, ki obsega razlage, ponazarjalno gradivo in gnezda. Glede ureditve teh delov prim. § 39, 80 in 92.

POMENSKA STRAN SLOVARSKEGA SESTAVKA

Razlage

§ 39 Razlage so glavne in stranske.

Glavna razlaga

§ 40 Glavna razlaga določa pomen oziroma funkcijo iztočnice in stoji za zaglavjem slovarskega sestavka ali za podiztočnico.

Tehnična oblika

§ 41 V vsebinsko razčlenjenih slovarskih sestavkih so glavni pomeni oziroma funkcije nakazani z arabskimi številkami, podrejeni pomeni oziroma funkcije (podpomeni) pa z dvema poševnicama (/). Pri kombiniranih, zlasti pomensko-funkcijskih razlagah so za nakazovanje pomenov uporabljene črke (*čelo, bolj, dobiti, igra*). Izjemoma so v slovarskih sestavkih zaradi preglednosti uporabljene tudi rimske številke (*biti², vsak, zato*).

Glede moči kvalifikatorja pren. prim. § 126, glede rabe črk namesto števil prim. § 214, glede pomenskih odtenkov prim. § 78 in 219.

Značaj razlag

§ 42 Iztočnice so razložene po načelih informativno-normativnih slovarjev srednjega obsega. Razlage zajemajo pomenske oziroma funkcijske prvine, ubesedene z nadpomenkami oziroma splošnopomenskimi izrazi, ki so splošno razumljivi in bistveni za enotno predstavo pojma, gledano s stališča povprečnega uporabnika slovarja. Prim. § 11. Razlage torej niso niti enciklopedične niti ozko terminološke.

§ 43 Bolj znane in široko rabljene besede iz nevtralne plasti so razložene razmeroma krajše, besede iz ožje rabe pa imajo navadno daljšo, podrobnejšo razlago, ki se v nekaterih primerih, zlasti pri terminih, bliža definiciji. Daljšo razlago imajo tudi besede s pomensko opozicijo.

§ 44 Ker je nekatere termine težko na kratko razložiti oziroma ker nekatere razlage ne ustrezajo terminološkemu gledanju, je v takšnem primeru razlaga dopolnjena, npr. pri botaničnih in zooloških terminih z latinskim imenom (*sekvoja, latvica*), pri kemijskih elementih s simbolom (*radij*), pri mineraloških in podobnih terminih pa s strokovno definicijo v terminološkem gnezdu (*ahat*). Prim. § 127.

Če se razlaga konča z dvema ali več istovrstnimi členi in pred zadnjim členom nima veznika, pomeni, da so pri razlagi možni še drugi podobni členi (*denudacija, zabarikadirati*).

§ 45 V razlagah iztočnic so uporabljene splošno znane besede ali pa posebne besede in zveze, ki so v slovarju razložene; včasih so v razlagah uporabljene tudi besede, ki jih v slovarju sicer ni, se pa dajo izpeljati iz obdelanih iztočnic (glagolniki, samostalniška raba pridevnikov ipd.), ali besede, ki jih slovar sploh ne upošteva (lastna imena). Prim. § 5.

Razlage so praviloma sestavljene iz nevtralnih besed. Pri nekaterih oblikah razlag so uporabljene, predvsem zaradi ekonomičnosti, tudi kvalificirane besede (*abdominalen, papilaren, sakralnost*). Isto velja, z ohlapnejšimi merili, tudi za ponazarjalno gradivo, zlasti za gradivo kvalificiranih besed (*gnadljiv*).

Stil razlag je leksikalni.

§ 46 V besednih družinah se razlage posameznih iztočnic lahko neposredno ali posredno opirajo na razlage ključnih oziroma pomensko izhodiščnih iztočnic (*glazirati, kraljevič*).

Besede, ki v besedju tvorijo pojmovni sistem, imajo sistemsko vzporedne razlage (*a, b, c; ata, brat, hči; cikloida, epikloida, hipocikloida*).

Razlage so enodelne in enosmerne; sicer so povezane z *ali* (*admiral, oranževce*).

Vrste razlag

§ 47 Iztočnice so pojasnjene: a) s polnimi pomenskimi oziroma funkcijskimi, b) z nepolnimi (pomenskimi), c) s posrednimi razlagami.

Polna pomenska oziroma funkcijska razlaga

§ 48 Osnovne besede imajo praviloma polne razlage.

Njihovi popolni sinonimi imajo enake (*figa : smokva*), delni sinonimi pa delno enake (*blato : govno*) ali podobne razlage (*bukniti : bušiti : butniti; bučati : hrumeti*). Izjemoma je mogoče, da sinonim pokriva samo del razlage popolnega sinonima (*funt šterling*).

- § 49 Manj rabljena enopomenska sinonimna beseda ima razlago, za podpičjem pa nadrejeni (po rabi močnejši) enobesedni ali večbesedni sinonim (*dalija, bajtiga, defenzivka, evroparlament, protivirusnik*). Enako so prikazani posamezni podrejeni pomeni (podpomeni) pri večpomenskih besedah (*bobnič, bogatija, mantra, lahkoten, žaba*). Manj rabljena večpomenska sinonimna beseda je redigirana tako, da so razloženi vsi njeni (bistveni) pomeni, razlaga prvega pomena pa je za podpičjem dodan nadrejeni sinonim (*čitati*), ali pa je naveden samo nadrejeni sinonim (*moškat*), pomenski obseg pa je v ponazarjalnem gradivu nakazan z grafičnimi znamenji, zlasti s poševno črto (*branitelj, mogoten*). Kadar bi lahko nastal dvom, se nadrejeni sinonim ponavlja (*cesta*). Samo z nadrejenim sinonimom se razlaga, kadar je ta sinonim splošno znana beseda (*baračnica, duri, fotkati, policajka*) ali pa kadar je nadrejena beseda obdelana v neposredni bližini (*ajdnica*). V dvomljivih primerih je (nadrejenemu) sinonimu v oklepaju dodana usmerjevalna beseda, pa naj gre za dvojno možnost sinonimne izrazitve (*anonsa, čerh, dresing, rinascimento*) ali za formalno opozorilo na določeni pomen (*branik², grolika, lakomnica, riloga*). Pri besedah, katerih en pomen ima za nadrejeni sinonim besedo, ki je pomensko sorodna, a širša kot prejšnji pomen, dobi tak sinonim posploševalni pristavek (*cunja, bacil*).
- § 50 Beseda ima lahko tudi več nadrejenih sinonimov, najsibo da so sami (*brežen, spizditi, šovbiznis*) ali ob razlagi (*efemerer*); na to opozarja ustrezní kvalifikator. Iz primerjave njihovih razlag se da ugotoviti, ali gre za popolne in nadrejene (*besnotata*) ali za delne (*apologet, nekompatibilen*) oziroma pomožne sinonime (*črta, menedžerka*). Nekateré kvalificirane besede nimajo opozoril glede nevtrálnih sinonimov, bodisi da jih sploh ni (zlasti termini) ali so sinonimi sestavni del njihove razlage (zlasti tujke) ali pa je njihova razlaga hkrati nadrejeni opisni sinonim (zlasti knjižne besede). Glede ekspresivnega odnosa med iztočnico in razlagalnim (nadrejenim) sinonimom prim. § 143.
- § 51 Kadar se razlaga manj rabljena enopomenska beseda ali pa en pomen večpomenske besede samo z nadrejenim sinonimom, je navadno mišljen osnovni pomen tega sinonima, izjemoma pa tisti, na katerega kaže ponazarjalno gradivo (*butica, gobezdati*).
- § 52 Kadar iztočnice z razlago ni mogoče dovolj pojasniti, so razlagi dodani pomožni sinonimi (*črta, menedžerka*). Razlago lahko dopolnjuje tudi antonim (*bel, a posteriori, tanek*). Prim. § 215.
- § 53 Tujke in prevzete besede nasploh so razložene z razlagami in slovenskimi sinonimi, če so ti vsaj deloma v rabi (*astronomija, gazebo*), ali samo z bolj rabljenim slovenskim sinonimom (*adverb, skejtanje*). Dodani sinonimi so dostikrat samo približni (*demisija, etabliran, fungirati, kompetitiven, sofistiran*). Prim. § 50. Včasih je delni slovenski sinonim kar sestavni del razlage (*aklimatizacija, atest, samoevalvacija, sedentaren*).
- § 54 Slovníčne besede, npr. vezniki, členki, imajo v razlagah opisane svoje funkcije, sicer so obravnavane po enakih načelih kakor navadne besede.
- § 55 Nekateré besedne vrste in modalne besede imajo kombinirane pomensko-funkcijske razlage (*bolj, delati, samo*).

Nepolna (pomenska) razlaga

- § 56 Nepolne (pomenske) razlage so ali sinonimne ali opisne oziroma razvezovalne.
- § 57 Z dvema ali več sinonimi se razlagajo manj rabljene (enopomenske) besede (*črm*) ali posamezni pomeni večpomenskih besed, ki jih ni mogoče zajeti s kratko razlago (*govoranca*). Taki sinonimi so lahko pomensko ali stilno precej različni, pomen besede pa je nakazan z njihovimi pomensko stíčnimi prvinami (*bahaštvo, bolovati, cvirnati, čorav, zavržen*).
- § 58 Opisne razlage kažejo samo najvažnejši pomen besede; navadno imajo obliko oziralnega stavka (*brisen, ekskluziven, filmičen, izostritven, shranjevalnik*). K tem razlagam spadajo tudi preproste razvezovalne razlage, uporabljene zlasti pri sestavljenkah in zloženkah (*dekofeiniziran, dolgorok, multifokalen, nizkonakladen, tetraplegičarka*). Manj pogosten pomen je pri teh tipih nakazan za poševno črto (*bakeliten, ciljan, brezvestnost, pritlehnost, visokokaloričen*).

Posredna razlaga

- § 59 Posredna razlaga določa besedotvorno kategorijo. Pomen je razviden iz te posredne in izhodiščne razlage (*manjšalnica od, glagolnik od, (svojilni) pridevnik od*) (*platojček, strahec; met, optimizacija, užitkarjenje, žuranje; dekletov, stresen*). Tako so razložene pomensko ozke in manj pogostne, a besedotvorno žive besede. K posrednim razlagam spada tudi razlaga tipa *nanašajoč se na*, ki praviloma opozarja na pomensko širšo iztočnico oziroma na širši pomenski obseg, kakor ga kaže razlaga *pridevnik od*. Pomeni so nakazani s črkami, poševnimi črtami ipd. (*bratovski, iniciacijski*). Glede kvalifikatorske vezanosti prim. § 111.

Stranska razlaga

- § 60 Poleg glavnih pomenskih oziroma funkcijskih razlag so v slovarskem sestavku lahko še stranske razlage. Z njimi se pojasnjujejo frazeološke enote, stalne besedne zveze in pomenski odtenki, ki so potrebni razlage. Zmeraj so zapisane za zgledom. Prim. § 214. Ista zveza ima lahko več pomenov in zato tudi več stranskih razlag (*obljubljena dežela*). Prim. § 215.

- § 61 Stranske razlage (stalnih) besednih zvez so navadno ponovljene pri pomensko važnih členih (*ni se bal ne biriča ne hudiča; besedna analiza*). Zelo obsežne iztočnice nimajo nekaterih takih zvez ali pa razlag zanje. Premaknjene so pod drugo, manj obsežno besedo iz zveze, ker jih je tam lažje najti (*bela detelja; dvozložna beseda*). Redko rabljene in v drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji na novo dodane večbesedne zveze so navadno prikazane samo na enem mestu (*avto se dobro drži ceste; bela diagonala; premostitvena operacija*).
- § 62 Za pojasnjevanje pomenov in nakazovanje sinonimnih odnosov v stranskih razlagah veljajo ista načela kakor za glavne razlage, le da so stranske razlage navadno bolj zgoščene in zato en sam sinonim nima zmeraj nadrejene veljave. Glede posebne vrste kazalčne iztočnice prim. § 24.

Tipi razlag po besednih vrstah

- § 63 Samostalnik in samostalniško rabljena beseda ima samostalniško razlago, in sicer polno pomensko (*bakla, daljinec*), sinonimno (*bahaštvo, homič*), opisno (*čakalec, čokoholik*) ali posredno (*branje, deskanje*).
- § 64 Pridevnik in pridevniško rabljena beseda ima pridevniško razlago, in sicer polno pomensko (*bogat, devetleten, vintage*), sinonimno (*babji, tajinstven*), opisno (*bakeliten, protibakterijski*) ali posredno (*bratov, demo, lamaističen, stand up*).
- § 65 Glagol ima polno pomensko (*brati, tračariti*), sinonimno (*bliščati se, šopingirati*) ali tudi funkcijsko (*biti sem*) glagolsko razlago. Glagoli z dvojnim vidom imajo razlago po vidu, ki je zapisan na prvem mestu, razen kadar razlaga po prvem vidu ne bi bila naravna.
- § 66 Prislov ima ali (nepolno) pomensko oziroma sinonimno (*bokoma, danes, prejšnjič*) ali pomensko-funcijsko (*blizu, ful, stoinenkrat*) razlago.
- § 67 Členek ima ali (nepolno) pomensko oziroma sinonimno (*cirka, ipak, vešda, žalibog*) ali pomensko-funcijsko (*ampak, edino, seveda, začuda*) razlago.
- § 68 Povedkovnik ima ali pomensko-funcijsko (*všeč*) ali sinonimno razlago (*kvit*).
- § 69 Predlog ima ali pomensko-funcijsko (*blizu, čez, nad, zaradi*) ali izjemoma tudi sinonimno razlago (*zavoljo*).
- § 70 Veznik ima ali pomensko-funcijsko (*če, toda*) ali sinonimno (*čim, nakar*) razlago.
- § 71 Medmet ima ali pomensko-funcijsko (*čavs, ups*) ali sinonimno (*počak, pš*) razlago. Prim. § 143.
- § 72 Orientacijske iztočnice imajo ali pomensko-funcijsko (*brez..., proti...*) ali posredno (*avto..., afro..., kiber...*) razlago ali pa so navedene v obliki kazalčne iztočnice (*bledo...², zlato...²*).

Posebnosti razlag

- § 73 Včasih se ne razlaga iztočnica sama, ampak stalna zveza oziroma skupina pomensko enakih frazeoloških zvez, ki stoji med iztočnico in razlago (*brižinski spomeniki, dezoksiribonukleinska kislina; briti norce, burke, oplaziti z očmi, s pogledom*). Prim. § 156.
- V izjemnih primerih se razlagajo le besedne zveze, iztočnica sama pa ne (*Benetke, goban, kriplje*).
- Stalne in terminološke zveze, katerih pomen je določljiv iz pomenov sestavnih delov, nimajo svojih posebnih razlag (*avtorski honorar, elektronsko sporočilo; bela figura, performativni glagol*).
- § 74 Vse razlage so v ednini; izjeme so množinski samostalniki in posamezni termini, zlasti botanični, ki imajo poleg razlage tudi latinsko ime v množini (*cevnica, metuljnica*). Pri posameznih terminih, zlasti kemijskih, opozarja na množinsko rabo že zgled v množini (*amin, ogljikovodik*).
- Razlage so praviloma oblikovane v sedanjem času. Na časovne odnose opozarjajo kvalifikatorska pojasnila. Glede posebnosti pri tem prim. § 156.

Vrstni red pomenov

- § 75 Slovarski sestavek večpomenske iztočnice je razdeljen na pomenske oddelke. Na prvem mestu stoji osnovni pomen, to je tisti, ki je v sodobnem knjižnem jeziku najbolj nevtralen oziroma prevladujoč. Nadaljnji pomeni so razporejeni po stopnji odvisnosti od osnovnega pomena.
- § 76 Včasih na prvem mestu ni najmočnejši, ampak pomensko izhodiščni pomen iztočnice, zlasti če je to potrebno zaradi razvrstitve nadaljnjih pomenov.
- § 77 Kadar ima beseda več pomenov, ki so enako močni, stoji na prvem mestu pomen, ki ima največ ali najmanj pomenskih prvin. Nadaljnji pomeni si sledijo, kakor število teh elementov ali upada ali narašča.
- § 78 Manjši pomenski premiki so obdelani kot podpomeni ali pomenski odtenki v okviru nadrejenega pomena. Prim. § 41 in 219.
- § 79 Pri slovnicih besedah odloča o razvrščanju razlag pogostnost, ob enaki pogostnosti pa ustaljeno slovnično zaporedje.

Ponazarjalno gradivo

- § 80 Razlagi praviloma sledi ponazarjalno gradivo, to so zgledi iz dejanske rabe. Ti zgledi pomensko razlago potrjujejo, včasih pa tudi dopolnjujejo (*beketati, raftati*) ali usmerjajo (*butica, štekati*). Hkrati kažejo besedne izrazne možnosti in tipične sintaktične zveze. Zgled pri iztočnici, v kateri je naglasno znamenje sestavni del pisave, potrjuje tudi pisavo (*à la*). Prim. § 175.

V ponazarjalnem gradivu so iztržki in citati.

Iztržki

- § 81 Ponazarjalno gradivo ima v pretežni večini primerov obliko tako imenovanih iztržkov. V prvi izdaji je bilo gradivo prevzeto in primerno abstrahirano po kartotečnih listkih. Kadar je bilo slovarsko gradivo prve izdaje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* pomanjkljivo, so uredniki naredili iztržke po drugih virih. Prim. § 15.

V drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji je bilo dodano gradivo vzeto iz besedilnih korpusov *Nova beseda* in *Gigafida* (oziroma podkorpusa *Kres*), in sicer v obliki prepoznanih tipičnih kolokacij ali daljših iztržkov z osebno glagolsko obliko.

Citati

- § 82 Citati se rabijo za ponazarjanje posebne (zlasti narečne ali individualne) rabe. V citatih so samo najnujnejše pravopisne spremembe. Prim. § 213 in 217.

Razvrstitev gradiva

- § 83 Ponazarjalno gradivo je razporejeno po sintaktičnih kriterijih, kakor kažejo § 86–91, v teh okvirih pa po abecedi, kadar to pomensko ne moti.
- § 84 V ožji sintaktični skupini so na prvem mestu zgledi iz nevtralne rabe, na koncu pa stilno močnejše obarvane zveze. Stalne zveze in stilizmi so ločeni od prej navedenega gradiva s poševno črto. Prim. § 219.
- Zgledi iz več istovrstnih ali pojmovno sorodnih členov se lahko združujejo v naštevalno skupino, tako da je iztočnica zapisana samo enkrat (*brigaden, izgubiti, multimedija*). Prim. § 215.
- § 85 Stalne in frazeološke zveze so pri vseh členih zveze praviloma enako uvrščene. Redakcija obsežnih iztočnic je terjala tudi posebne rešitve; v takih primerih so stalne in frazeološke zveze pri eni iztočnici prikazane kot ponazarjalno gradivo kakega pomena, pri drugi pa so v gnezdu (*to mi že dolgo hodi po glavi; briti burke*).
- Glede na posebnosti posameznih besednih vrst je ponazarjalno gradivo razvrščeno takole:
- § 86 Pri samostalniku so štiri glavne skupine: a) stavki oziroma glagolske zveze s samostalnikom v imenovalniku in v sklonih brez predlogov (*beseda ga veže; dati besedo*); b) glagolske zveze s samostalnikom v predložnih sklonih (*verjeti na besedo*); c) samostalniške zveze s pridevniškim ali samostalniškim prilastkom (*moška beseda; mož beseda; besede o ljubezni; ploha besed*); č) primerjave (*kot boga te prosim*).
- § 87 Pri glagolu so tele skupine: a) neprehodna raba in glagolske zveze s samostalnikom v imenovalniku in v sklonih brez predlogov (*delavec dela; delati načrt*); b) predmetne zveze v sklonih s predlogi (*delati za narod*); c) glagolske zveze s prislovnimi določili kraja, časa, vzroka in načina (*delati na polju; delati po urah; tovarne zaradi stavk ne delajo; dela z veseljem*); č) prislovne zveze in primerjave (*pridno delati; dela kakor za stavo*).
- § 88 Pri pridevniku je prva osnova za razporejanje spol (*bled čaj; blede stran lista; blede črnilo*); sledijo prislovne zveze in primerjave (*mrtvaško bled; bled od jeze; bled kakor kreda*).
- § 89 Iztočnice drugih besednih vrst imajo eno od omenjenih osnovnih razporeditev; določa jo sintaktična podobnost.
- § 90 V ožjem okviru so pri razporejanju uporabljeni posebni redakcijski kriteriji, ki slonijo na odnosih osebno : brezosebno, prilastkova : povedna raba, ednina : množina, trdilno : nikalno ipd.
- § 91 V iztočnici, ki je ni mogoče obdelati po omenjenih kriterijih, je ponazarjalno gradivo razporejeno po merilih običajnejše rabe, tj. najprej tisto, kar je bolj navadno v rabi.

Gnezdo

- § 92 Če je potrebno, ima slovarski sestavek tudi tako imenovano gnezdo, to je oddelek, v katerem je zbrano posebno gradivo. Iztočnica oziroma podiztočnica ima lahko samo po eno frazeološko in po eno terminološko gnezdo (*tajen*). Gnezdi stojita na koncu iztočničnega oziroma podiztočničnega dela (*začeten*); le kadar se zgledi nanašajo na en sam pomen, stoji gnezdo na koncu ustreznega pomenskega oddelka. Pri nekaterih podiztočnicah, zlasti če obsegajo v glavnem samo frazeologijo, gnezda ni, ponazarjalno gradivo pa je uvrščeno kar po sintaktičnih kriterijih (*majhen*).
- Glede rabe znakov za gnezda prim. § 220.

Frazeološko gnezdo

- § 93 Frazeološko gnezdo obsega: a) frazeološke enote, ki zaradi posebnosti svojega pomena same po sebi ne morejo pojasnjevati nobenega pomenskega oddelka, potrebujejo pa pojasnilo (*tadva sta si, se gledata kot pes in mačka*); b) zveze, ki jih ni mogoče uvrstiti v pomensko-sintaktične skupine, ker kažejo premočen odklon od izkazanih pomenov, hkrati pa so tako osamljene, da zanje ni mogoče odpirati posebnih oddelkov (*pasja radost*); c) reke in pregovore (*jabolko ne pade daleč od drevesa*).
- § 94 Gradivo v gnezdu je razvrščeno po sintaktičnih kriterijih besedne vrste, v katero iztočnica spada. Kadar to ni mogoče, je gradivo urejeno po abecedi vodilnih besed ali pa so bolj navadne zveze na začetku in posebne na koncu. Reki in pregovori so v vsakem primeru na koncu.
Glede kvalifikatorjev prim. § 112.

Terminološko gnezdo

- § 95 V terminološkem gnezdu je prikazana terminološka raba besed ali zvez. Razvrstitev se ravna po abecedi kvalifikatorjev posameznih strok, v njihovem okviru pa po sintaktičnih kriterijih in abecedi. Prim. § 104.

Kvalifikatorji

Splošno

- § 96 Za opredeljevanje besed, pomenov ali zvez slovar uporablja kvalifikatorje. To so pojasnila, ki povedo, v katero slovnico kategorijo spada beseda, jo opredeljujejo časovno oziroma krajevno, govorijo o njeni stilni uvrstitvi, razširjenosti in vrednosti ter nakazujejo preneseno ali posebno rabo. S tem kažejo na normo knjižnega jezika ali opozarjajo na razmerje do nje.
- § 97 Posamezne besede, zlasti če pomenijo stroke in poklice ali če je kvalifikator posredno nakazan v razlagi, nimajo kvalifikatorjev, čeprav bi jih po svoji naravi morale imeti (*fitofarmacija, nevrobiolog, taekwondoist*).
Glede kvalifikatorjev pri besedah s posredno razlago prim. § 111.
- § 98 Brez upoštevanja kvalifikatorjev informacija o besedi ni popolna.

Moč kvalifikatorjev

- § 99 Kvalifikator (slovnici), ki stoji v glavi slovarskega sestavka, velja do konca sestavka (*dilati*) oziroma do podiztočnice, v kateri je s kvalifikatorjem nakazana sprememba besedne vrste (*samoplačniški*). Isto pravilo velja tudi za kvalifikator v okviru podiztočnice.
- § 100 Kvalifikator, ki stoji tik za zaglavjem, velja do konca slovarskega sestavka (*donegovati, šlepati se, zezati*) oziroma do kvalifikatorja, navadno v okviru podiztočnice (*destilirati*) ali podpomena, ki je temu vsebinsko nasproten (*abdomen*).
- § 101 Kvalifikator, ki stoji med številko (ali // ali črko) in razlago, velja do naslednjega enakovrstnega oddelka (*nadgrajevati; rolati*), do samostojnega gnezda ali do kvalifikatorja, ki mu je vsebinsko nasproten ali ki se z njim ne more vezati (*mačka; navijačica, nestičen*). Prim. § 110.
- § 102 Kvalifikator, ki stoji neposredno pred posamezno zvezo ali obliko, velja do prvega podpičja oziroma do znaka, ki nadomešča podpičje.
- § 103 Pomenski kvalifikator velja tudi čez podpičje do prve močnejše zarez (pomen, podpomen, gnezdo, terminologija ipd.). To velja tudi za druge kvalifikatorje in kvalifikatorska pojasnila, če stoji za njimi dvopičje (*mačji*).
- § 104 Terminološki kvalifikator velja do novega terminološkega kvalifikatorja, do naslednjega enakovrstnega oddelka (*borelija, homeostaza*) ali do kvalifikatorja *pren.* (*atavizem, bacil, celica, embrio*).
- § 105 Slovnici kvalifikator v zaglavju velja do naslednjega slovnicega kvalifikatorja oziroma do prvega ločila (*nadevati*). Prim. § 185.
- § 106 Kvalifikator z močjo po § 99–101 ne velja za tisti del slovarskega sestavka, ki ga drugi, nasprotni kvalifikator posebej preklicuje.

Vrste kvalifikatorjev

- § 107 V slovarju so te vrste kvalifikatorji:
1. slovnici,
 2. pomenski,
 3. terminološki,
 4. stilno-zvrstni,
 5. ekspresivni,
 6. časovno-frekvenčni,
 7. posebni normativni.
- § 108 Kadar ti kvalifikatorji ne zadostujejo za opredelitev besede, pomena ali zveze, so uporabljena tudi tako imenovana kvalifikatorska pojasnila. Prim. § 155–159.
- § 109 Glede moči velja za kvalifikatorska pojasnila isto kot za kvalifikatorje.

Posebnosti kvalifikatorjev

- § 110 Beseda, pomen ali zveza ima lahko tudi več kvalifikatorjev. V tem primeru so postavljeni v istem zaporedju, kakor so razvrščeni v § 107 (*čekirati, džek, luzer, salmonid*), v okviru iste vrste pa po abecedi (*biokatalizator, rabičen*). Kvalifikatorji iste vrste se ne vežejo, zlasti če spadajo pod točke 4–7.
- § 111 Iztočnice, ki imajo posredno razlago, praviloma nimajo kvalifikatorjev; zanje veljajo kvalifikatorji iz iztočnice, na katero se razlaga sklicuje (*senzorski, udbomafijski, žajfast*). Prim. § 59. Imajo pa lahko svoje kvalifikatorje, ki jih iztočnica, na katero se sklicujejo, nima (*ubežen*).
- § 112 V frazeološkem gnezdu so kvalificirane posamezne frazeološke zveze (frazе), ne pa iztočnica; zato ima vsaka zveza, če je treba, svoj kvalifikator (*igrača, prikazen, taca*).
- § 113 Terminološko gnezdo se glede kvalifikatorjev obravnava samostojno. Prim. § 104.
- § 114 Za zglede v podiztočnici veljajo vsi ustrezni kvalifikatorji iz iztočnice in njenih zvez, če nimajo svojih kvalifikatorjev (*aerogen, fensi, štekati, virtualizirati, zdilati*).
- § 115 Ker slovar nima kvalifikatorjev, ki bi označevali nevtralno rabo posameznih zvez v okviru sicer stilno-zvrstno oziroma časovno-frekvenčno kvalificiranih iztočnic, ali ker tehnično ni bilo mogoče zmeraj pokazati razmerja med kvalifikatorji, je kvalifikacija včasih nepopolna (*avba, častit*).

1. Slovnični kvalifikatorji

m, prid., prisl., dov. ipd.

- § 116 Navadni slovnični kvalifikatorji, ki nastopajo predvsem v glavi in zaglavju slovarskega sestavka, se tukaj ne razlagajo, pač pa v slovarskem delu kot iztočnice (*členek, m, dovršen*). Prim. § 221.

v prid. rabi

- § 117 Kvalifikator označuje (izhodiščni) samostalnik oz. prislov v prilastkovni vlogi (*al dente, batik, demo, impro, kapri, peki, temper, vidia*).

sam.

- § 118 Beseda, ki ni samostalnik, nastopa kot samostalnik (*bel, hura, interen, klečati, prvi*). Spol in sklonljivost sta navadno vidna iz zglеda.

ali

- § 119 Kvalifikator povezuje na zunaj različne, a pomensko enake in prosto zamenljive besede (*pravi* ali *ruski čaj, USB-ključek* ali *USB-ključ, stečajna* ali *likvidacijska masa*) ali opozarja na to, da je pisno razlikovanje včasih pomensko-stilno utemeljeno (*bel, blede...², jasen, medlo...²*). Glede funkcije ali v shemah za tonemski naglas prim. § 201.

in

- § 120 Kvalifikator stoji pred enakovredno dvojnico. Prim. § 33.
- § 121 Izjemoma je pri prislovih in členkih tipa *dokod* in *do kod*, *neglede* in *ne glede*, *povečini* in *po večini* prednostna druga oblika, kar dodatno poudarja kvalifikatorsko pojasnilo piše se narazen pred ponazarjalnim gradivom. Prim. § 170. Kvalifikatorji in, tudi, stil. ne veljajo za brezosebno rabo tipa *hladnó je*. Prim. § 189/II B.

stil.

- § 122 Kvalifikator stoji v glavi ali zaglavju slovarskega sestavka pred dvojnico, ki je v knjižnem jeziku stilno obarvana; nado-mešča torej enega od stilno-zvrstnih kvalifikatorjev. Prim. § 33 in 185.

tudi

- § 123 Kvalifikator stoji pred manj navadno dvojnico, ki se v knjižnem jeziku ali umika ali uveljavlja. Prim. § 33, 173, 185 in 201.

elipt.

- § 124 Stavčni člen, ki bi ga pričakovali, je izpuščen (*braniti, deci*). Zaradi opustitve je stavek navadno ekspresiven (*rama, zato-piti*).

2. Pomenski kvalifikatorji

pooseb.

- § 125 Obče (abstraktno) ime, ki je dobilo v kontekstu človeške lastnosti. Kvalifikator se rabi samo, kadar pomenskega prenosa ni mogoče na kratko razložiti (*bledica, nesramnost*).

pren.

- § 126 Beseda ali zveza, ki je vsebinsko sicer zelo blizu izhodiščnemu pomenu, je pa predstavno premaknjena v drugačno okolje (*freska, gospodovati, slovesen*).
Po svoji moči je ta kvalifikator enakovreden podpomenu. Prim. § 41.

3. Terminološki kvalifikatorji

- § 127 Terminološki kvalifikator kaže področje, na katerem termin živi (*aditiv, mikrosporija*) ali s katerega prehaja v splošno rabo. Včasih opozarja na poseben terminološki pomen (*bibliotekar*) ali pa na terminološko razlago iztočnice, ki je bila že razložena (*ahat*).
V izjemnih primerih se terminološki kvalifikator uporablja kot stilno-zvrstni kvalifikator (*blagoslov*).
- § 128 Če termin nastopa na več področjih, je zapisanih več terminoloških kvalifikatorjev (*encim*) ali pa en sam, in sicer strokovno najširši oziroma vsebinsko najprimernejši (*čelnica*) ali pa kvalifikator stroke, ki termin dejansko uporablja (*acetat*). Prim. § 110 in 142.
- § 129 Strokovni izrazi, ki jih ne uporabljajo samo strokovnjaki ali pa so na meji med splošno in strokovno rabo, se navadno obravnavajo kot besede splošnega besedja.

agr., bot. ipd.

- § 130 Navadni terminološki kvalifikatorji se tukaj ne razlagajo, pač pa v slovarskem delu kot iztočnice. Prim. § 221.
- § 131 Kadar je beseda v naznačenem pomenu v širši rabi, a ni v skladu s siceršnjo terminološko rabo, je za razlago iztočnice za vejico izjemoma najprej terminološki kvalifikator, ki mu sledi sicer v stroki uveljavljen termin (*akacija, begosumje, dietologija, tritol*).

4. Stilno-zvrstni kvalifikatorji

bibl.

- § 132 Iz biblije prevzeta prisproda ali izrek (*biser, ecce homo, kor*).

knjiž.

- § 133 Beseda, pomen ali zveza, ki se rabi zlasti v leposlovnem ali znanstvenem jeziku (*brižen, celovit, dasi, filmoljub, raznočasje*).

pesn.

- § 134 Beseda, pomen ali zveza, značilna za pesništvo in pesniško prozo, zlasti za tisto, ki je časovno malo odmaknjena (*bloden, belograd, močiti, poljana*).

pisar.

- § 135 Beseda, pomen ali zveza, značilna za pisarniško, poslovno, včasih togo izražanje (*beležiti, glasom, merodajen*).

publ.

- § 136 Beseda, pomen ali zveza, značilna za dnevni in revijalni tisk ter za druge oblike javnega sporočanja (*branilec, datirati, eskalacija, milenijski*).

vznes.

- § 137 Beseda, pomen ali zveza, značilna za slovesen slog (*alma mater, blagoslov, magna karta*).

nar.

- § 138 Beseda, pomen ali zveza, vzeta iz narečja. Kvalifikator nar. sam pomeni rabo v več narečjih ali narečnih skupinah (*bregeše*); nar. s kvalifikatorskim pojasnilom kaže na širše ali ožje določeno področje rabe (*botega, čaga, debiče, panin*); nar. s citatom pomeni rabo na območju, od koder je avtor (*cmudje, frka*). Prim. § 174.

- otr.
- § 139 Beseda, pomen ali zveza, ki jo rabijo otroci ali starejši v pogovoru z njimi (*ajčkati*).
- pog.
- § 140 Beseda, pomen ali zveza iz vsakdanje govornice ljudi, kadar ne govorijo v narečju (*bejba, brigati se, brzec, cimer, familija, filing, smajli, šlepar*).
- nižje pog.
- § 141 Beseda, pomen ali zveza iz nižje plasti pogovornega jezika, prevzeti zlasti iz nemščine (*britof, farbati*).
- žarg.
- § 142 Kvalifikator žarg. vedno nastopa v kombinaciji z ustreznim terminološkim kvalifikatorjem (npr. glasb. žarg.) in tako označuje strokovno pogovorno leksiko, ki ni znana širšemu krogu, temveč predvsem poznavalcem področja (*broker, brucmajor, semplati*).

5. Ekspresivni kvalifikatorji

- § 143 Večina ekspresivnih besed, pomenov ali zvez je označena s splošnim kvalifikatorjem *ekspr.* Kadar je mogoče vrsto ekspresivnosti natančneje določiti, je uporabljen poseben ekspresivni kvalifikator. Primerjave (navadne) niso označene z ekspresivnimi kvalifikatorji, tudi kadar so ekspresivne. Prim. § 86–88. To velja tudi za medmete. Za besede, ki so razložene z ekspresivnimi (nadrejenimi) sinonimi, velja ista ekspresivnost (*čvekalo*). Glede ekspresivnosti pri *elipt.* prim. § 124. Ekspresivnost je večkrat povezana z delnim pomenskim premikom.
- ekspr.*
- § 144 Poudarjeno prenesena raba ali čustveno obarvana beseda, pomen ali zveza (*abrahamovec, bacek, budaliti, čedkan, martinčkati se*).
- evfem.*
- § 145 Beseda, pomen ali zveza, s katero se izognemo neprijetnemu, včasih tudi neprimernemu izrazu (*dolgoprstnež, hudir*).
- iron.*
- § 146 Beseda, pomen ali zveza, ki izraža prikrit posmeh in ima pogosto nasproten pomen od izhodiščnega (*baron, cvetka*).
- ljubk.*
- § 147 Beseda, pomen ali zveza, ki se rabi v nežnem, pristrčnem govoru (*atek, belcen, lenušček*).
- nizko*
- § 148 Pomen besede ali zveze, ki grobo izraža občutek odpora, zoprnosti (*crkniti, gobec, kozlanje, žreti, žlampati*).
- slabš.*
- § 149 Zaničljiva, prezirljiva beseda, pomen ali zveza, ki izraža izrazito odklonilen odnos do poimenovanega (*baba, čvekač, bevskati, pečati se*).
- šalj.*
- § 150 Šaljiva, šegava beseda, pomen ali zveza (*bučman, čebula*).
- vulg.*
- § 151 Nespodobna, prostaška, za vsakdanjo rabo širše družbeno nesprejemljiva beseda, pomen ali zveza (*drek, drkati*).

6. Časovno-frekvenčni kvalifikatorji

- star.*
- § 152 Beseda, pomen ali zveza, ki je bila nekoč (v kaki funkciji) splošno rabljena; danes ima arhaično patino (*ajd, akoravno*).
- zastar.*
- § 153 Nekoč rabljena beseda, pomen ali zveza; danes je v knjižnem jeziku mrtva (*blagajnica* v pomenu *blagajne, diviti se*). O tem, kakšno stilno vrednost je imela tako kvalificirana beseda nekoč, slovar navadno ne daje pojasnil.

7. Posebni normativni kvalifikatorji

neprav.

- § 154 Beseda, pomen ali zveza, ki nasprotuje sistemu oziroma normi sodobnega knjižnega jezika (*brez da*).

Kvalifikatorska pojasnila

Splošno

- § 155 Kvalifikatorsko pojasnilo je kvalifikatorjem podobno, v daljši enoti izraženo opozorilo.

Namen

- § 156 Kvalifikatorsko pojasnilo dopolnjuje pomensko razlago; praviloma nakazuje okolje oziroma čas, v katerem pojem živi (*ašram, barin, bistahor, blagorodje*), ali način, po katerem je treba razumeti razlago (*čarati*). Kvalifikatorsko pojasnilo lahko tudi nadomešča pomensko razlago (*bandit*). Včasih omejuje rabo na določene zveze (*briti, brižinski*). Opozorilo, ki se sicer obravnava kot kvalifikatorsko pojasnilo, se pritegne v razlago zlasti strokovnih besed, če je to njen bistveni element (*dahija, drakar*). Kvalifikatorsko pojasnilo lahko odpade, kadar je iztočnica razložena samo z nadrejenim sinonimom (*coprati*).
- § 157 Pri slovničnih besedah kvalifikatorsko pojasnilo dopolnjuje kvalifikatorje ali razlage (*če, čedalje*). Kvalifikator ali razlago lahko tudi nadomešča (*bom, blede...²*).

Razvrstitev

- § 158 V vseh gornjih primerih stoji kvalifikatorsko pojasnilo pred pomensko oziroma slovnično razlago. Kadar je taka razlaga vezana na več možnosti, stojijo kvalifikatorska pojasnila za njo (*četvero*).
- § 159 Kvalifikatorska pojasnila stojijo za kvalifikatorji. Če je kvalifikatorskih pojasnil več zapovrstjo, stojijo v istem zaporedju kot njim ustrezajoči kvalifikatorji (*bosjaštvo*). Glede moči kvalifikatorskih pojasnil prim. § 109.

SLOVNIČNA STRAN SLOVARSKEGA SESTAVKA

Navodila za branje glave

Tehnika okrajšav

- § 160 Pregibne besede imajo v glavi dve osnovni obliki, pridevnik pa tri. Druga in tretja oblika sta okrajšani. Okrajšav ni, kadar bi bilo mogoče izpustiti samo eno črko ali začetne soglasnike (**átek** átka, **brát** bráta, **hodíti** hódim) ali kadar bi lahko prišlo do dvomov. Sklonljivost z neglasovnimi končnicami je zabeležena z dvema vezajema (**nebódigatréba** --). Kadar se nanaša na večbesedne iztočnice, je za vsako enoto naveden po en sklop vezajev (**horror vacui** -- --). Pregibnost z neglasovnimi končnicami pri pridevniških iztočnicah in iztočnicah v pridevniški rabi je označena z dvema vezajema (**dráp** --, **all inclusive** --).

Samostalnik in pridevniške besede

- § 161 Pri samostalniku in pridevniških besedah je krajšanje takole:
- a) Kadar se prva oblika končuje na soglasnik, se druga oblika dela tako, da se prvi obliki doda zapisani del druge oblike, obstoječ iz samoglasnika ali *j, n* + samoglasnika (**blísk** -a = *blísk blíska*, **bliskovít** -a -o = *bliskovít bliskovíta bliskovíto*, **drvár** -ja = *drvár drvárja*, **nágelj** -na = *nágelj nágeljna*). Enako se dela druga oblika, kadar je zapisani del druge oblike -*ih* (**dvájset** -ih = *dvájset dvájsetih*). Če je zaradi sprememb v končniškem delu besede zapisan daljši del druge oblike ali pred končnico tudi kak soglasnik (razen *j, n*), je iz zapisa razvidno, na kateri del besede se nanaša (**fámulus** -a in -la = *fámulus fámulusa in fámula*, **bútelj** -na tudi -tlja = *bútelj búteljna tudi bútlja*, **bahàt** -áta -o = *bahàt baháta baháto*).
- b) Kadar se prva oblika končuje na samoglasnik, se druga oblika dela tako, da se prvi obliki doda zapisani del druge oblike, obstoječ iz *j, t, n* + samoglasnika (**depó** -ja = *depó depója*, **bímbo** -ta = *bímbo bímбота*, **víme** -na = *víme vímena*), ali pa se zadnji samoglasnik prve oblike izpusti, če se zapisani del druge oblike začne s samoglasnikom (**híša** -e = *híša híše*, **finále** -a = *finále finála*, **bodóči** -a -e = *bodóči bodóča bodóče*, **drevó** -ésa = *drevó drevésa*; **bridge** -ea = *bridge bridgea*). Prav tako se dela druga oblika samostalnika s končnico -*ega*, ki se sicer sklanja po pridevniški sklanjatvi (**bôžje** -ega = *bôžje bôžjega*).

Če se zapisani del druge oblike začenja s kakim soglasnikom (razen *j, t, n*), je iz zapisa razvidno, na kateri del besede se nanaša (**cankariána** -rián = *cankariána cankarián*).

c) Tretja osnovna oblika pri pridevniku se dela iz druge (**dóber** dôbra -o = *dóber dôbra dôbro*).

č) Pri zaimkih, sestavljenih s *...koli, ...sibodi* ipd., pri katerih se sklanja prvi del, je okrajšava nakazana z vezajem na obeh straneh (**kákršenkóli** -šna- -o- = *kákršenkóli kákršnakóli kákršnokóli*).

Glagol

§ 162 Pri glagolu je krajšanje takole:

a) Druga oblika se dela tako, da se od prve izpusti *-ti* in samoglasnik oziroma *-ova/-eva-* pred njim, če je zapisani del druge oblike enozložen ali *-ujem* (**dvígniti** -em = *dvígniti dvígnem*, **délati** -am = *délati délam*, **dokazováti** -újem = *dokazováti dokazújem*, **dévati** -am in -ljem = *dévati dévam* in *dévljem*, **kupíti** in *kúpiti* -im = *kupíti* in *kúpiti kúpim*).

Če je zaradi sprememb v končniškem delu besede zapisan daljši del druge oblike, je iz zapisa razvidno, na kateri del besede se nanaša (**blebetáti** -éčem = *blebetáti blebéčem*).

b) Predponski glagoli se krajšajo tako kakor nepredponski (**dovolíti** -vólim).

Medmet

§ 163 Pri pregibnih medmetih se druga oblika dela tako, da se zapisani del druge oblike doda prvi obliki (**béži** -te = *béži béžite*, **čúj** -te = *čúj čújte*).

Dvojnice

§ 164 Če ima prva osnovna oblika dvojnice, velja okrajšava druge oblike za vse dvojnice, ki stojijo pred njo (**absolútum** in *absolút* -a = *absolútum absolútuma* in *absolút absolúta*, **bronsíranje** in *broncíranje* in *bronzíranje* -a = *bronsíranje bronsíranja* in *broncíranje broncíranja* in *bronzíranje bronzíranja*, **cviljenje** tudi *cviljénje* -a = *cviljenje cviljenja* tudi *cviljénje cviljénja*).

§ 165 Glede tega, kako se iz osnovnih oblik razvijajo nadaljnje oblike, prim. § 188–196.

Pravopis

§ 166 Splošnih pravopisnih pravil slovar ne daje; pravopisni podatki so vezani na posamezne iztočnice. Za pravilno razumevanje teh konkretnih podatkov so potrebna naslednja opozorila:

Dvojnice

§ 167 Slovar obravnava kot dvojnice v istem slovarskem sestavku samo take oblike, ki se v rabi izrazno-pomensko potrjujejo kot dvojnice (*frníkola* tudi *frníkula*; *agíliti* in *agility*, *saloon* in *salún*; *gaudium* tudi *gávdij*; *baháriti* in *baháriti se*, *džrzniti si* in *džrzniti se*; *džíhad* tudi *džíhád*, *pénzijski* tudi *penzijski*). Prim. § 33. Vse druge obravnava kot samostojne iztočnice (*bregéše*, *bregúše*, *brgéše*).

Prevzete besede: tujke in izposojenke

§ 168 Pri tujkah in izposojenkah daje slovar prednost pisavi, ki je prevladovala ob času redakcije.

Pisava -vec in -lec

§ 169 Pisava samostalniških tvorjenk na *-vec* in *-lec* upošteva tako aktualno kodifikacijo (SP 2001) kot rabo: samostalniki s priponskim obrazilom *-vec*, ki imajo na koncu korena *l* ali *lj* (tip *volivec*), in posamezni samostalniki, tvorjeni iz pridevnika (tip *blebetavec*), imajo pri iztočnicah na *-vec* zabeležene enakovredne dvojnice na *-lec* (*molivec* in *molilec*, *volivec* in *volilec*, *ponavljavec* in *ponavljalec*).

Pisava skupaj in narazen

§ 170 Pisave sestavljenk in zloženk slovar ni izpeljal dosledno; zaradi močno neenotne rabe namreč ni mogoče brez večjega nasilja prikazati vseh primerov v sistemu. Zato je kljub sistemskemu prikazovanju sprejetih precej izjem. Zaradi lažjega prikaza iztočnic postavlja slovar skupaj pisano besedo na prvo mesto; razpored tovrstnega gradiva v slovarju torej nima normativne vrednosti. Prim. § 120–121.

Razno

§ 171 Zaradi preglednosti besedila so v slovarju večinoma opuščena mnoga vsebinsko ne nujna znamenja, zlasti narekovaji pri premem govoru, klicaji pri medmetnih zvezah, velike črke v začetku povedi ipd. Naglasna znamenja so uporabljena v razlagah in ponazarjalnem gradivu kot pomenski razločevalni element samo za preprečevanje popolne dvoumnosti (*abecedarček*, *divjačina*). Prim. § 175.

Pravorečje

Osnovna pravila

- § 172 Izgovor besed se ravna po pisavi, le da je treba upoštevati osnovna pravila o izgovoru zvočnikov oziroma njihovih variant in izglasnih zvonečih soglasnikov ter o asimilacijah soglasnikov po zvonečnosti. Prav tako je treba upoštevati, da se izgovarja *e* kot polglasnik v tistih primerih, kadar v drugi osnovni obliki izpada (*pes psa = pəs psa, dober dobra = dobər dobra*) ter da se *-l* izgovarja kot *ɫ* v ednini moškega spola deležnika na *-l* (*delal = delaɫ*), in to tudi, kadar je kot podiztočnica v pridevniškem pomenu (*došel = došəɫ*). Na vse to slovar ne opozarja. Glede kratkega nedoločnika prim. § 192.

Podatki v oglatem oklepaju

- § 173 Vse druge posebnosti glede izgovora so zapisane za oblikoslovnimi končaji v oglatem oklepaju. Navedeni izgovor velja za iztočnico v celoti, tudi za podiztočnico. Kadar je navedba kvalificirana s *tudi*, pomeni, da je to le redkejša dvojnica poleg običajnega izgovora po pisavi (**bélček** -čka [tudi beɫčək]). Če je v oglatem oklepaju več navedb in je med njimi podpičje, se nanašajo na dvojnice v glavi slovarskega sestavka (**držtvece** in društvece -a [društvoce; društəuce]). Kadar so dvojnice v pisavi (npr. domača in tuja), velja izgovor v oglatem oklepaju za vse oblike, če ni posebej drugače navedeno. Kadar pa pri dvojnica izgovor ni naveden, se ravna po pisavi (**bakhánt** tudi bakánt -a). Levostični vezaj v izglasju izgovora nakazuje izgovor izglasnega zvonečega nezvočnika ali zvočnika v pred samoglasnikom (**bug** -a [bág-]; **pólžev** -a -o [poɫžev-]). Pika pod nenaglašena *e* in *o* pri prikazu izgovora označuje ozka nenaglašena samoglasnika (**DNK** -- in -ja [dɛnká]). Variante fonema /v/ so označene z [v] (**čolnárstvo** -a [čouɫnarstvo]), [ɥ] (**bachovski** -a -o [báhouški]), [w] (**barwnopólt** -a -o [barwnopouɫ]) in [ɮ] (**vpisoválec** -lca [ɮpisovaɫca]).
- § 174 Izgovor tujk in narečnih besed je podan po glasovnem sistemu knjižnega jezika. Če pa velja beseda v tuji pisni obliki za citatno besedo, se lahko izgovarja tudi po glasovnem sistemu jezika, iz katerega je prevzeta. Tudi besede, ki so kvalificirane z *nar.*, se lahko izgovarjajo v narečni obliki, če veljajo za citatne besede (npr. *bêteg betéga* lahko tudi *bêteg betéga*).

Naglas

Vrste naglasa

- § 175 Slovar daje podatke o naglasu. Ker je v knjižnem jeziku razen dinamičnega (jakostnega, ekspiratornega) naglasa možen tudi tonemski (muzikalni) naglas, sta v slovarju tudi oba zapisana. V glavi, zaglavju, na podiztočnicah in po potrebi tudi drugod je označen dinamični naglas, tonemski pa le na koncu zaglavja v okroglem oklepaju. Naglas, ki je značilen le za posebno rabo iztočnice, je označen na besedi v ponazarjalnem gradivu (npr. *dober je domèk, čeprav ga je za en sam bobèk*). Pri citatnih besedah je dinamični naglas naveden v oglatem oklepaju pri izgovoru. Kadar je v citatno zapisani besedi naglasno znamenje sestavni del zapisa besede, so podatki o naglasu prav tako dani v oglatem oklepaju (**écarté** -ja [ekarté -éja], **à la** [ala]). V oglatem oklepaju je označen naglas tudi tedaj, če je naglašen soglasnik (**bz** [bž in bž]).

Dinamični naglas

- § 176 Dinamični naglas je označen s krativcem (´) na kratkih samoglasnikih in polglasniku, z ostrivcem (˘) na dolgih *i*, *a*, *u*, na dolgih ozkih *e*, *o* in na *r* ter s strešico (ˆ) na dolgih širokih *e*, *o*. Naglašeni *e* pred raznozložnim *j* in naglašeni *o* pred raznozložnim *v* sta široka in sta označena s strešico (*vêja, sinôvi*). Naglašeni *e* pred istozložnim *j* in naglašeni *o* pred istozložnim *v* oziroma *ɫ* sta srednje kvalitete in sta označena s strešico oziroma krativcem (*muzêj, omèj; bezgôvje, kôl*). Glede naglasa deležnika na *-č* prim. § 191.

Tonemski naglas

- § 177 Pri tonemskem naglasu je nizki ton označen z akutom ali ostrivcem (´) na dolgih samoglasnikih in na *r* ter z gravisom ali krativcem (˘) na polglasniku, visoki ton pa s cirkumfleksom (ˆ) na dolgih samoglasnikih in na *r* ter z dvojnimi gravisom ali dvojnimi krativcem (˘˘) na kratkih samoglasnikih in na polglasniku. Namesto navajanja tonemskih dvojnic je pri osnovnih oblikah uporabljen makron (¯). Pri tem označevanju prednost enega ali drugega tonema ni izkazana; v shemah za tonemski naglas pa je za neosnovne oblike povedano, kateri ton ima prednost. Ozka *e* in *o* sta pri tonemskem naglasu označena s piko pod črko, široka *e* in *o* pa sta brez oznake. Glede kvalitete *e* pred *j* in *o* pred *v* velja isto kot pri dinamičnem naglasu.

Besede brez naglasa

- § 178 Naglas je označen na vseh besedah (iztočnicah, podiztočnicah), razen na kazalčnih iztočnicah, citatnih besedah in brez-naglasnicah (nekateri vezniki, predlogi, enklitične oblike zaimkov ipd.). Kadar so brez-naglasnice v stavku poudarjene, dobijo kratek naglas, besede z označenim naglasom pa v določenih zvezah naglas izgubijo (npr. *dober večer* kot pozdrav, *bom* kot pomožnik za tvorbo prihodnjega časa), a na to slovar posebej ne opozarja.

Dvojni naglas

- § 179 Beseda ima praviloma en naglas, sestavljenke in zloženke pa lahko tudi več. Slovar te naglase zaznamuje, vendar se prvi lahko opušča:
1. če je v prvem delu števnik (*dvódélen, bikonkáven*); zlasti pogosto se opušča pri *éno...*;
 2. če se drugi del lahko nasloni na glagol (*črkoslíkár*);
 3. če gre za izraze znanstvenih disciplin (*biokemíja*);
 4. če se izgublja občutek, da je beseda sestavljena (*ántifašíst*).

Sheme za dinamični naglas in oblikoslovje

Splošne opombe k shemam

- § 180 Da ni treba dajati pri iztočnicah preveč podatkov, so slovarju dodane sheme, po katerih je mogoče ugotoviti vse ključne oblike in naglase zanje; druge oblike oziroma naglase zanje je mogoče izvesti iz njih po osnovnih slovničnih pravilih.

Določitev tipa v shemi

- § 181 Ključ za ugotavljanje sheme in razvijanje oblik po njej so podatki v glavi in zaglavju slovarskega sestavka.
- § 182 Kriteriji za razdelitev shem pri posameznih besednih vrstah so naglasni in oblikoslovni. Prva delitev se opira na to, ali je naglas na istem zlogu osnovnih oblik ali ne (npr. **bràt** bráta, **živéti** -ím imajo naglas na istem zlogu, zato spadajo pod I; **děž** -jà, **nosíti** nósím, **kupíti** in kúpiti -im imajo naglas na različnih zlogih, zato spadajo pod II). Druga delitev se opira na to, ali je naglas na osnovi (**lípa** -e) ali na končnici (**stežà** -è), oziroma pri glagolu na to, ali je neposredno pred *-ti* in *-m* (**igráti** -ám) ali ne. Nadaljnje delitve se opirajo na kombinacijo teh in podobnih načel.
- § 183 Tip v shemi se določi iz podatkov v glavi posameznega slovarskega sestavka. Če so pri osnovnih oblikah dvojnice, se vzamejo za določitev tipa njihove kombinacije (**dopeljáti** -péljem tudi -ám = *dopeljáti dopéljem* tudi *dopeljáti dopeljám*), le dvojnice v nedoločniku (**kupíti** in kúpiti -im) in v srednjem spolu pridevnika (**bléd** -a -o tudi -ó) kažejo na poseben enoten naglasni tip. Oblike se ne kombinirajo, če so dvojnice nakazane tako, da sta najprej navedeni prva in druga (oziroma pri pridevniku še tretja) ter nato spet prva in druga osnovna oblika (npr. **črníti** -im in črníti -im). Nekateri tipi so zaradi lažjega iskanja upoštevanji na več mestih (npr. *dréti se dêrem se* se lahko vključi v I C a 3 ali v II B 5).

Podatki v zaglavju

- § 184 Podatki v zaglavju opozarjajo na podtip ali na posebnosti. Oblike se razvijajo po shemi tako, da se bere zgornja vrsta, kadar pa kaka oblika iz zaglavja nakaže podtip, se upoštevajo tiste oblike, ki so navedene v vrsti tega podtipa (npr. iz *bráti bêrem* se dobi tip I C a 1, oblika *brál* iz zaglavja nakaže podtip, iz katerega se dobi tudi posebna oblika namenilnika). Če oblika iz zaglavja ne nakazuje podtipa v shemi ali če je s kvalifikatorjem omejena samo na določen sklon (npr. *epiteta ornantia*), je to samo posebnost tiste besede in ne določa kakih nadaljnjih oblik.
- § 185 V zaglavju zapisana oblika izključuje obliko, ki se dobi po shemi; le če je označena s *tudi* ali *stil.*, pomeni, da je v rabi samo kot redkejša oziroma stilna dvojnica poleg oblike, ki jo nakazuje shema. V zaglavju so izjemoma navedene tudi oblike, pri katerih bi lahko nastal dvom. V zaglavju pa se podatek izpusti, če je naveden kot podiztočnica (npr. *tudi donešèn*). Iztočnice, ki jih ni mogoče opreti na tipe v shemi, imajo v zaglavju navedene vse ključne oblike (npr. **bíti** sem). Prim. § 105.

Odnos med shemo in rabo

- § 186 Po shemi je mogoče od vsake iztočnice razviti vse oblike, v resnici pa od marsikaterere besede vse oblike niso v rabi (npr. množina od *češmínje*, deležnik na *-t* od *umreti*), a na to slovar posebej ne opozarja. Glede dejanske rabe osnovnih oblik dajejo navodila kvalifikatorji ali kvalifikatorska pojasnila za zaglavjem. Prim. § 28.

Grafični znaki v shemah

- § 187 V shemah nakazuje grafični znak ~ tvorbo iz imenovalniške in nedoločniške osnove oziroma dela osnove, znak – pa tvorbo iz roditeljske in sedanjske osnove oziroma dela osnove; pri pridevniku se znaka nanašata na imenovalnik moškega oziroma ženskega spola. Znak ' označuje naglasno mesto, kvantiteta in kvaliteta pa je razvidna iz osnovne oblike ali iz oblike, zapisane v zaglavju, ali pa iz opombe k tipu.

§ 188

SAMOSTALNIK

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU IMENOVALNIKA IN RODILNIKA

A. NAGLAS NA OSNOVI

a) Moški spol⁶

1. Samostalniki s končnico -a v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~∅	-a	-u	-om ⁷	-i	-ov ⁷	-om ⁷	-e	-ih	-i	-a	-oma ⁷
(~a)											
(~e)											
(~o)											
(~um)											
(~us)											
				-ôvi	-ôv	-ôvom	-ôve	-ôvih	-ôvi	-ôva	-ôvoma
				-a (s)	-∅	-om	-a	-ih	-i		
rák	<i>ráka</i>	<i>ráku</i>	<i>rákom</i>	<i>ráki</i>	<i>rákov</i>	<i>rákom</i>	<i>ráke</i>	<i>rákíh</i>	<i>ráki</i>	<i>ráka</i>	<i>rákoma</i>
drvár	<i>drvárja</i>										
komité	<i>komitéja</i>										
nágelj	<i>nágeljna</i>										
fantè	<i>fantéta</i>										
slúga	<i>slúga</i>										
finále	<i>finála</i>										
máksimum	<i>máksima</i>										
					<i>denárcevi</i>	<i>denárcev</i>	<i>denárcevm</i>	<i>denárce</i>	<i>denárceih</i>	<i>denárcei</i>	
					<i>grobôvi</i>	<i>grobôv</i>	<i>grobôvom</i>	<i>grobôve</i>	<i>grobôvih</i>	<i>grobôvi</i>	<i>grobôva</i> <i>grobôvoma</i>
					<i>abstrákta</i> (s)	<i>abstrákt</i>	<i>abstráktom</i>	<i>abstrákta</i>	<i>abstráktih</i>	<i>abstrákti</i>	

Opomba: Nemi *e* se v tujkah ohrani, če določa izgovor predhodnega soglasnika (*bridge* [brídž-] *bridgea* [brídža] proti *brumaire* [brimêr] *brumaira* [brimêra]).

2. Samostalniki s končnico -e v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	tož.-or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~a	-e	-i	-o	-e	-∅	-am	-e	-ah	-ami	-i	-ama
slúga	<i>slúge</i>	<i>slúgi</i>	<i>slúgo</i>	<i>slúge</i>	<i>slúg</i>	<i>slúgam</i>	<i>slúge</i>	<i>slúgah</i>	<i>slúgami</i>	<i>slúgi</i>	<i>slúgama</i>

Opomba: V dvojini in množini se lahko veže tudi z žensko obliko števnikar in obravnava kot samostalnik ženskega spola.

3. Samostalniki s končnico -ega v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.	mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~i	-ega	-emu	-em	-im	-i	-ih	-im	-e	-ih	-imi	-a	-ima
môški	<i>môškega</i>	<i>môškemu</i>	<i>môškem</i>	<i>môškím</i>	<i>môški</i>	<i>môških</i>	<i>môškím</i>	<i>môške</i>	<i>môških</i>	<i>môškími</i>	<i>môška</i>	<i>môškíma</i>

b) Ženski spol

1. Samostalniki na samoglasnik

ed. im.	rod.	daj.-mest.	tož.-or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~a	-e	-i	-o	-e	-∅ ⁸	-am	-e	-ah	-ami	-i	-ama
(~e)											
				-é	-∅	-ám	-é	-áh	-ámi	-i stíl. -é	-áma
					-ih	-im	-e	-ih	-imi	-i	-ima
lípa	<i>lípe</i>	<i>lípi</i>	<i>lípo</i>	<i>lípe</i>	<i>líp</i>	<i>lípam</i>	<i>lípe</i>	<i>lípah</i>	<i>lípami</i>	<i>lípi</i>	<i>lípama</i>
agápe	<i>agápe</i>										
				<i>víle</i>	<i>víl</i>	<i>vílam</i>	<i>víle</i>	<i>vílah</i>	<i>víлами</i>		
				<i>cesté</i>	<i>cést</i>	<i>cestám</i>	<i>cesté</i>	<i>cestáh</i>	<i>cestámi</i>	<i>césti</i>	<i>cestáma</i>
										stíl. <i>cesté</i>	
				<i>désne</i>	<i>désnih</i>	<i>désním</i>	<i>désne</i>	<i>désnih</i>	<i>désnimi</i>	<i>désni</i>	<i>désníma</i>

⁶ Pri samostalnikih, ki poznajo podspol človeškosti oziroma živosti, je tožilnik ednine enak rodilniku, pri drugih pa imenovalniku.

⁷ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

⁸ Če bi v rod. mn. prišel na konec samoglasnik, se dodaja *j* (*óboj*). Če pa bi prišel na konec besede zvočnik (oz. zvočnika) za nezvočnikom, se vriva pred njim *e* [*ə*] (*dékel, grábelfj*), le pred *j* se vriva *i* (*ládij*). Dva zvočnika, razen če je drugi *r*, se ne ločujeta z *e* (*továrn* poleg *kámer*), le med *rj* in *vj* se vriva *i* (*zárij*), pač pa se v skupini treh zvočnikov ločuje prvi z *e* [*ə*] od drugih dveh (*mrávelj, márenj*).

2. Samostalnik s končnico -i v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~0	-i	-i	-jo ⁹	-i	-i	-im	-i	-ih	-mi ⁹	-i	-ma ⁹ in -ima
nit	<i>níti</i>	<i>níti</i>	<i>nítjo</i>	<i>níti</i>	<i>níti</i>	<i>nítim</i>	<i>níti</i>	<i>nítih</i>	<i>nítmi</i>	<i>níti</i>	<i>nítma</i> in <i>nítima</i>
mísel	<i>míslí</i>			<i>jásli</i>	<i>jásli</i>	<i>jáslim</i>	<i>jásli</i>	<i>jáslih</i>	<i>jáslimi</i>		

3. Samostalniki na -ev in s končnico -e v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~0	-e	-i	-ijo	-e	~0	-am	-e	-ah	-ami	-i	-ama
				-é	-á in ~0	-ám	-é	-áh	-ámi	-i stil. -é	-áma
búkev	<i>búkve</i>	<i>búkvi</i>	<i>búkvijo</i>	<i>búkve</i>	<i>búkev</i>	<i>búkvam</i>	<i>búkve</i>	<i>búkvah</i>	<i>búkvami</i>	<i>búkvi</i>	<i>búkvama</i>
				<i>cerkvé</i>	<i>cerkvá</i> in <i>cerkev</i>	<i>cerkvám</i>	<i>cerkvé</i>	<i>cerkváh</i>	<i>cerkvámi</i>	<i>cerkvi</i> stil. <i>cerkvé</i>	<i>cerkváma</i>

c) Srednji spol

1. Samostalniki s končnico -a v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~o	-a	-u	-om ¹⁰	-a	~0 ¹¹	-om ¹²	-a	-ih	-i	-i	-oma ¹²
(~e)											
(~0)				ˈa	ˈ0 ¹³	ˈom ¹⁴	ˈa	ˈih	ˈi		
mésto	<i>mésta</i>	<i>méstu</i>	<i>méstom</i>	<i>mésta</i>	<i>mést</i>	<i>méstom</i>	<i>mésta</i>	<i>méstih</i>	<i>mésti</i>	<i>mésti</i>	<i>méstoma</i>
líce	<i>líca</i>										
jágnje	<i>jágnjeta</i>										
víme	<i>vímena</i>										
drevó	<i>drevésa</i>				<i>ókna</i>	<i>óken</i>	<i>óknom</i>	<i>ókna</i>	<i>óknih</i>	<i>ókni</i>	

2. Samostalniki s končnico -ega v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.	mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~o	-ega	-emu	-em	-im	-a	-ih	-im	-a	-ih	-imi	-i	-ima
(~e)												
dúhovo	<i>dúhovega</i>	<i>dúhovemu</i>	<i>dúhovem</i>	<i>dúhovim</i>								
bôžje	<i>bôžjega</i>											

B. NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

1) KRATEK NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

a) Moški spol¹⁵

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~0	-à	-ù	-òm ¹⁶	-i	-òv ¹⁶ in -òv ¹⁸	-òm ¹⁶	-è	-ih	-i	-à	-oma ¹⁷ stil. -omà
stebèr	<i>stebrà</i>	<i>stebriù</i>	<i>stebriòm</i>	<i>stebri</i>	<i>stebriòv</i> in <i>stebriòv</i>	<i>stebriòm</i>	<i>stebriè</i>	<i>stebriih</i>	<i>stebri</i>	<i>stebrà</i>	<i>stebroma</i> stil. <i>stebromà</i>
				<i>dobrci</i>	<i>dobrcèv</i>	<i>dobrcèm</i>	<i>dobrcè</i>	<i>dobrciuh</i>	<i>dobrci</i>		

⁹ Če je v zadnjem zlogu imenovalnika polglasnik (oz. če si na koncu rodilniške osnove sledita nezvočnik in zvočnik), se končnica podaljšuje z *i* (-*ijo* -*imi* -*ima*).

¹⁰ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

¹¹ Če bi prišel na konec besede zvočnik (oz. zvočnika) za nezvočnikom, se vriva pred njim *e* [ə] (*pisem, néderij*), le pred *j* se vriva *i* (*obzidij*). Tudi dva zvočnika se ločujeta z *e* [ə] oz. pred *j* z *i* (*gúmen, dvoúmij, néderij*), razen *lj* in *nj* (*pólj, známenj*).

¹² Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

¹³ Če bi prišel na konec besede zvočnik (oz. zvočnika) za nezvočnikom, se vriva pred njim *e* [ə] (*pisem, néderij*), le pred *j* se vriva *i* (*obzidij*). Tudi dva zvočnika se ločujeta z *e* [ə] oz. pred *j* z *i* (*gúmen, dvoúmij, néderij*), razen *lj* in *nj* (*pólj, známenj*).

¹⁴ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

¹⁵ Pri samostalnikih, ki poznajo podspol človeškosti oziroma živosti, je tožilnik ednine enak rodilniku, pri drugih pa imenovalniku.

¹⁶ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* preimenjuje z *e*.

¹⁷ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* preimenjuje z *e*. Naglas je na osnovi, na polglasniku ` , sicer `; če osnova ni zložna, je naglas -*ôma*, -*éma*. Če je osnova večzložna, je naglas tak, kot ga ima vzpredni tip istega samostalnika z naglasom na osnovi.

¹⁸ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* preimenjuje z *e*, -*ev* je samo kratek.

b) Ženski spol**1. Samostalniki na samoglasnik**

ed. im.	rod.	daj.-mest.	tož.-or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~à	-è ¹⁹	-ì	-ò stil. -ó	-è tudi -é	-á in ¹ θ ²⁰	-àm	-è tudi -é	-àh	-ámi	-ì stil. -é	-áma
stezà	stezè stil. stezè	stezi	stezò stil. stezó	stezè tudi stezé	stezá in stèz	stezàm	stezè tudi stezé	stezàh	stezámi	stezi stil. stezé	stezáma

c) Srednji spol

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~ò	-à	-ù	-òm	-à	-θ ²¹	-òm	-à	-ih	-ì	-ì	-oma ²²
~è			-èm			-èm					-ema ²²
zlò	zlà	zlù	zlòm	zlà drvà	zèl dív	zlòm drvòm	zlà drvà	zlih	zli	zli	zlòma

2) DOLG NAGLAS NA KONČNICI**a) Ženski spol****1. Samostalniki na samoglasnik**

ed. im.	rod.	daj.-mest.	tož.-or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~á	-é	-é	-ó	-é	-á	-ém	-é	-éh	-émi	-é	-éma
gospá	gospé	gospé	gospó	gospé	gospá	gospém	gospé	gospéh	gospémi	gospé	gospéma

2. Samostalniki s končnico -i v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~θ	-í	-i ²³	-jó	-í	-í	-ém	-í	-éh	-mí ²⁴	-í	-éma
raván	ravní	rávni	ravnjó	ravní	ravní	ravném	ravní	ravnéh	ravními	ravní	ravnéma

b) Srednji spol

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~ó	-á	¹ u	¹ om	¹ a	¹ θ	¹ om	¹ a	¹ ih	¹ i	¹ i	¹ oma
~é			¹ em			¹ em					¹ ema
blagó	blagá	blágu	blágom	blága	blág	blágom	blága	blágih	blági	blági	blágoma
srcé	srcá										
				blagóvi (m)	blagóv	blagóvom	blagóve	blagóvih	blagóvi	blagóva	blagóvoma

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH IMENOVALNIKA IN RODILNIKA**A. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVE**

Nadaljnje oblike so enake kot pri samostalnikih z naglasom na istem zlogu imenovalnika in rodilnika.

Oblike se razvijajo po shemi I A v tipu ustrezajočega spola.

rázred	razréda	(I A a 1)
cêsar	cesárja	(I A a 1)
zibel	zibéli	(I A b 2)
têle	teléta	(I A c 1)
plême	pleména	(I A c 1)
bêdro	bedrésa	(I A c 1)

¹⁹ Ta sklon ima tudi stilno dvojnico na -é.

²⁰ Naglas na polglasniku je ` , na drugih samoglasnikih in r pa ´.

²¹ Če bi prišel na konec besede zvočnik (oz. zvočnika za nezvočnikom, se vriva pred njim e [ə] (sukèn), le pred j se vriva i (cvrtij). Tudi dva zvočnika se ločujeta z e [ə] oz. pred j z i, razen lj in nj (godovèn). Naglas je na zadnjem zlogu, le če se beseda končuje na -ij, na predzadnjem. Naglas je ´ , le na polglasniku `.

²² Naglas je na osnovi, in sicer tak, kot ga ima vzporedni tip istega samostalnika z naglasom na osnovi; če osnova ni zložna, je naglas -óma, -éma.

²³ Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, e in o sta široka; le če je v osnovi polglasnik, je kratek naglas na končnici (debri).

²⁴ Če bi prišla pred končnico soglasnik in zvočnik ali dva zvočnika, se vriva med oba, razen pred r, e [ə] (ravenmi).

B. NAGLAS V IMENOVALNIKU NA OSNOVI, V RODILNIKU NA KONČNICI**1) KRATEK NAGLAS NA KONČNICI****a) Moški spol²⁵**

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~∅	-à	-ù	-òm ²⁶	-ì	-òv ²⁷ in -òv ²⁷ -òm ²⁸		-è	-ih	-ì	-à	-oma ²⁹
bèt	<i>betà</i>	<i>betù</i>	<i>betòm</i>	<i>betì</i>	<i>betòv</i> in <i>betòv</i>	<i>betòm</i>	<i>betè</i>	<i>betih</i>	<i>betì</i>	<i>betà</i>	<i>bètoma</i>

2) DOLG NAGLAS NA KONČNICI**a) Moški spol³⁰**

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~∅	-á	~u	~om ³¹	-òvi	-òv	-òvom	-òve	-òvih	-òvi	-òva	-òvoma
	-ú			-jé	~∅	-ém	-é	-éh	-mí	-á	-éma in ~oma ³²
svét	<i>svetá</i>	<i>svétu</i>	<i>svétom</i>	<i>svetòvi</i>	<i>svetòv</i>	<i>svetòvom</i>	<i>svetòve</i>	<i>svetòvih</i>	<i>svetòvi</i>	<i>svetòva</i>	<i>svetòvoma</i>
grád	<i>gradú</i>			<i>zobjé</i>	<i>zób</i>	<i>zobém</i>	<i>zobé</i>	<i>zobéh</i>	<i>zobmí</i>	<i>zobá</i>	<i>zobéma</i> in <i>zóboma</i>

Opomba: Pri samostalnikih tega tipa, ki imajo v rod. ed. tudi dvojnico z nenaglašeno končnico, se nenaglašena končnica uporablja pogosteje v zvezi s predlogom, naglašena pa brez predloga. Pogostnost ene ali druge končnice določa seveda tudi kvalifikator med njima.

b) Ženski spol**1. Samostalniki na samoglasnik**

ed. im.	rod.	daj.-mest.	tož.-or.,	mn. im.	rod.	daj.-mest.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~a	-é	~i	-ó	-é	-á in ~∅	-ám	-é	-áh	-ámi	~i stil. -é	-áma
gôra	<i>goré</i>	<i>gôri</i>	<i>goró</i>	<i>goré</i>	<i>gorá</i> in <i>gôr</i>	<i>gorám</i>	<i>goré</i>	<i>goráh</i>	<i>gorámi</i>	<i>gôri</i> stil. <i>goré</i>	<i>goráma</i>
				<i>nečké</i>	<i>nèčk</i>	<i>nečkám</i>	<i>nečké</i>	<i>nečkáh</i>	<i>nečkámi</i>		

2. Samostalniki s končnico -i v rodilniku

ed. im.	rod.	daj.-mest.	or.,	mn. im.	rod.	daj.-mest.	tož.	mest.	or.,	dv. im.-tož.	daj.-or.
~∅	-í	-i ³²	-jó	-í	-í	-ém	-í	-éh	-mí ³³	-í	-éma
stvár	<i>stvarí</i>	<i>stvári</i>	<i>stvarjó</i>	<i>stvarí</i>	<i>stvarí</i>	<i>stvarém</i>	<i>stvarí</i>	<i>stvaréh</i>	<i>stvarmí</i>	<i>stvarí</i>	<i>stvaréma</i>
				<i>droží</i>	<i>droží</i>	<i>drožém</i>	<i>droží</i>	<i>drožéh</i>	<i>drožmí</i>		

²⁵ Pri samostalnikih, ki poznajo podspol človeškosti oziroma živosti, je tožilnik ednine enak rodilniku, pri drugih pa imenovalniku.

²⁶ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

²⁷ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*; *-ev* je samo kratek.

²⁸ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

²⁹ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*. Naglašen je polglasnik v osnovi; če osnova ni zložna, je naglas *-òma*, *-éma*.

³⁰ Pri samostalnikih, ki poznajo podspol človeškosti oziroma živosti, je tožilnik ednine enak rodilniku, pri drugih pa imenovalniku.

³¹ Za *c, j, č, ž, š, dž* se v končnici *o* premenjuje z *e*.

³² Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka; le če je v osnovi polglasnik, je kratek naglas na končnici.

³³ Če bi prišla pred končnico soglasnik in zvočnik ali dva zvočnika, se vriva med oba, razen pred *r, e* [*ə*] (*tesenmí*).

§ 189

PRIDEVNIK

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU OSNOVNIH OBLIK

A. NAGLAS NA OSNOVI

ed. im. m.	ž.	s.	rod. m.	tož. ž.	mn. im. m.	dol.	prisl.	primernik	primernik prisl.
~0	-a	-o -e	-ega	-o	-i	-i ³⁴	-o ³⁵ -e	-ejši ³⁶ -ji -jši -ši	-eje in -ejše ³⁷ -je/za č, š, ž -je in -e -jše in -je -še

ljubezniv *ljubezníva* *ljubeznívo* *ljubeznívega* *ljubeznívo* *ljubeznívi* *ljubeznívi* *ljubeznívo* *ljubeznívejši* *ljubezníveje* in *ljubeznívejše*
glóblji / *nížji* *glóblje* / *nížje* in *níže*
krájši *krájše* in *kráje*
šírši *šírše*

Opomba: Pridevniki imajo lahko tudi samo določno obliko.

B. NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

ed. im. m.	ž.	s.	rod. m.	tož. ž.	mn. im. m.	dol.	prisl.	primernik	primernik prisl.
~0	-à	-ò -è	-egà	-ò	-i	-i ³⁸	-ó -è	-êjši ³⁹	-êje in -êjše ⁴⁰
brhèk	<i>brhà</i>	<i>brhò</i>	<i>brhègà</i>	<i>brhò</i>	<i>brhì</i>	<i>brhí</i>	<i>brhó</i>	<i>brhkèjši</i>	<i>brhkèje</i> in <i>brhkèjše</i>

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVNIH OBLIK

A. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVE

1) V SREDNJEM SPOLU SAMO ENA MOŽNOST NAGLASA

Nadaljnje oblike so enake kot pri pridevnikih z naglasom na istem zlogu osnovnih oblik; razvijajo se po tipu I A.

vêlik *velíka* *velíko*

2) V SREDNJEM SPOLU NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH

Primeri tega tipa gredo po II B.

bolán *bólna* *bólno* tudi *bolnó*
 bíhek tudi brhèk *bíhka* *bíhko* in *brhkó*

³⁴ Svojljni pridevniki na *-ov*, *-ev*, *-in* imajo samo nedoločno obliko.

³⁵ Pridevniki na *-ski*, *-ški* in *-čki* imajo stilno dvojnico prislova na *-i* (tudi če je v podgeslu samo oblika na *-o*).

³⁶ Primerniki z obrazilom, ki se pogosteje uporabljajo, so zapisani v zaglavju. Potencialni primerniki, ki jih imajo (če pomen dopušča primernik) pridevniki z obrazili *-ən*, *-ək*, *-iv*, *-it*, se delajo po shemi. Opisnih primernikov z *bolj* slovar posebej ne zaznamuje, ker so možni, če pomen dopušča, od vseh pridevnikov in od deležnikov na *-n*, *-t*, *-č*. Pridevniki, ki so po obliki primerniki (*bližji*), imajo samo presežnik.

³⁷ Primernik prislova nastopa le ob primerniku pridevnika.

³⁸ Naglas je na osnovi, na polglasniku je ` , na drugih samoglasnikih in *r* je ´ ; če osnova ni zložna, je kratek naglas na končnici (*zli*).

³⁹ Za primernik velja isto kot pri tipu II B.

⁴⁰ Primernik prislova nastopa le ob primerniku pridevnika.

B. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V SREDNJEM SPOLU

ed. im. m.	ž.	s.	rod. m.	tož. ž.	mn. im. m.,	dol.,	prisl.	primernik	primernik prisl.
~0 ⁴¹	-a	-o in -ó ⁴²	-ega	-o tudi -ó	-i tudi -í	-i	-ó tudi -ó ⁴³	-êjši ⁴³	-êje in -êjše ⁴⁴
		-o tudi -ó ⁴⁵		-o stil. -ó	-i stil. -í		-o in -ó ⁴⁶		
		-o stil. -ó ⁴⁶		-o	-i		-o tudi -ó ⁴⁶		
								-ji	-je/za č, š, ž -je in -e
								-jši	-jše in -je
								-ši	-še
brhek tudi brhèk	<i>brhka</i>	<i>brhko</i> in <i>brhkó</i>	<i>brhkega</i>	<i>brhko</i> tudi <i>brhkó</i>	<i>brhki</i> tudi <i>brhkí</i>	<i>brhki</i>	<i>brhkó</i> tudi <i>brhko</i>	<i>brhkêjši</i>	<i>brhkêje</i> in <i>brhkêjše</i>
								<i>têžji</i>	<i>têžje</i> in <i>têže</i>
								<i>slájši</i>	<i>slájše</i> in <i>sláje</i>

C. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V IMENOVALNIKU EDNINE PRI MOŠKEM IN ŽENSKEM SPOLU**1) NAGLAS V ŽENSKEM SPOLU NA KONČNICI**

Nadaljnje oblike se razvijajo po shemi I B, le da imajo v osnovni stopnji poleg naglasa po shemi, kadar so končnice dvozložne, lahko še tak naglas, kot je v im. ed. m. sp.

těšč *teščá* *teščě*

2) NAGLAS V ŽENSKEM SPOLU NA OSNOVI

Primeri tega tipa gredo po II B.

bolán *bólna* *bólno* tudi *bolnó*
brhek tudi brhèk *brhka* *brhko* in *brhkó*

⁴¹ Za razvijanje nadaljnjih oblik ni važno, kakšna je oblika im. ed. m., lahko ima tudi dvojnico.

⁴² V povedni rabi je navadnejši naglas na -ó (*hladnó je*).

⁴³ Primerniki z obrazilom, ki se pogosteje uporabljajo, so zapisani v zaglavju. Potencialni primerniki, ki jih imajo (če pomen dopušča primernik) pridevniki z obrazilom -*en*, -*ek*, -*iv*, -*it*, se delajo po shemi. Opisnih primernikov z *bolj* slovar posebej ne zaznamuje, ker so možni, če pomen dopušča, od vseh pridevnikov.

⁴⁴ Primernik prislova nastopa le ob primerniku pridevnika.

⁴⁵ V povedni rabi je navadnejši naglas na -ó (*hladnó je*).

§ 190

GLAGOL

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU NEDOLOČNIKA IN SEDANJKA

A. NAGLAS NI NEPOSREDNO PRED -TI IN -M

1. Glagoli na -ati -am

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~ati	-am	-ajo	-aj	-ajte	~al	~ala	~at	~at	~an	~ana
délati	délam	délajo	délaj	délajte	délal	délala	délal	izdélal	délan	délana

2. Glagoli na -ati -im

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~ati	-im	-ijo	-i	-ite	~al	~ala	~at	~at	~an	~ana
slíšati	slíšim	slíšijo	slíši	slíšite	slíšal	slíšala	slíšat	zaslíšat	zaslíšan	zaslíšana

3. Glagoli na -ati -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~ati	-em	-ejo	-i ⁴⁶	-ite ⁴⁷	~al	~ala	~at	~at	~an	~ana
rézati	rézem	rézejo	réži	réžite	rézal	rézala	rézat	porézat	rézan	rézana

4. Glagoli na -iti -im

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~iti	-im	-ijo	-i	-ite	~il	~ila	~it	~it	~en ⁴⁷	~ena ⁴⁸
páčiti	páčim	páčijo	páči	páčite	páčil	páčila	páčit	popáčit	popáčen	popáčena

5. Glagoli na -iti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~iti	-em	-ejo	-i	-ite	~il	~ila	~it	~it	~jen	~jena
dvígniti	dvígnem	dvígnejo	dvígni	dvígnite	dvígnil	dvígnila	dvígnit	dvígnjen	dvígnjena	

6. Glagoli na -eti -im

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~eti	-im	-ijo	-i	-ite	~el	~ela	~et	~et	~en	~ena
vídeti	vídim	vídijo	predvídi	predvídite	vídel	vídela	vídet	prevídet	víden	videna

B. NAGLAS JE NEPOSREDNO PRED -TI IN -M

1. Glagoli na -áti -ám

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-ám	-ájo	-áj	-ájte	~ál	~ála	~àt	~àt	~án	~ána
ravnáti	ravnám	ravnájo	ravnáj	ravnájte	ravnál	ravnála	ravnàt	zravnàt	zravnán	zravnána
					dál	dála	dàt	dàt	dán	dána
					kôpat	kopála	kôpat	skôpat	skopán	skopána

2. Glagoli na -áti -ím

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-ím	-íjo stil. -é	~i ⁴⁸	-íte	~al ⁴⁹	~ála	~at ⁴⁹	~at ⁵⁰	~án	~ána
držáti	držím	držíjo stil. držé	drži	držíte	držal	držála	držat	zadržat	zadržán	zadržána
					spál	spála	spát	prespát	zaspán	zaspána

⁴⁶ Če se sedanjiška osnova končuje na *j* in je pred njim samoglasnik, je velelniška končnica -0 -te (péstuj -te).

⁴⁷ Pred tem obrazilom se soglasniki *p, b, f, v, m, r, l, n* zamenjujejo s *plj, blj, flj, vlj, mlj, rj, lj, nj*.

⁴⁸ Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka.

⁴⁹ Naglas kot v del. -l.

3. Glagoli na -áti -èèm

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-èèm	-èjo tudi -ó	-ì	-íte	~àl ~ál	~ála ~át	~àt ~át	~án	~ána	
tkáti	<i>tkèm</i>	<i>tkèjo</i> tudi <i>tkó</i>	<i>tkà</i>	<i>tkíte</i>	<i>tkàl</i> <i>žgál</i>	<i>tkála</i> <i>žgála</i>	<i>tkàt</i> <i>žgát</i>	<i>stkàt</i> <i>zažgát</i>	<i>tkán</i> <i>žgán</i>	<i>tkána</i> <i>žgána</i>

4. Glagoli na -íti -ím

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti	-ím	-íjo stil. -é	˚i ⁵⁰	-íte	~íl	~íla	~ít	~ít in ~it	~èn ⁵¹	~èna ⁵²
dušíti	<i>duším</i>	<i>dušíjo</i> stil. <i>dušé</i>	<i>dúši</i>	<i>dušíte</i>	<i>dušíl</i>	<i>dušíla</i>	<i>dušít</i>	<i>zadušít</i> in <i>zadušít</i>	<i>dušèn</i>	<i>dušèna</i>

5. Glagoli na -éti -ím

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~éti	-ím	-íjo stil. -é	˚i ⁵²	-íte	~èl in ~él	~éla	~ét	~ét	~èn	~èna
vrtéti	<i>vrtím</i>	<i>vrtíjo</i> stil. <i>vrté</i>	<i>vrtí</i>	<i>vrtíte</i>	<i>vrtèl</i> in <i>vrtél</i>	<i>vrtéla</i>	<i>vrtét</i>	<i>zavrtét</i>	<i>zavrtèn</i>	<i>zavrtèna</i>

6. Glagoli na -éti -èèm

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~éti	-èèm	-èjo tudi -ó	-ì	-íte	~èl in ~él ˚i ⁵³	~éla ˚la	~ét	~ét	~ét	~éta ˚ta
začéti	<i>začèèm</i>	<i>začèjo</i> tudi <i>začnó</i>	<i>začni</i>	<i>začnite</i>	<i>dospèl</i> in <i>dospél</i>	<i>dospéla</i>		<i>dospét</i>	<i>začét</i>	<i>začéta</i>
					<i>stíl</i>	<i>stíla</i>	<i>trét</i>	<i>strét</i>	<i>stít</i>	<i>stíta</i>

7. Glagoli na -éti -ém

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~éti	-ém	-èjo	-èj in -èj	-èjte	~èl in ~él	~éla	~ét	~ét	~ét	~éta
sméti	<i>smém</i>	<i>smèjo</i>			<i>smèl</i> in <i>smél</i>	<i>sméla</i>				

C. NAGLAS JE NEPOSREDNO PRED -TI OZIROMA -ČI IN NE NEPOSREDNO PRED -M

a) Samoglasnik pred -ti

1. Glagoli na -áti

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-em	-ejo	-i	-íte	~àl ~ál	~ála ~át	~àt ~át	~án	~ána	
státi	<i>stánem</i>	<i>stánejo</i>	<i>stáni</i>	<i>staníte</i>	<i>stàl</i> <i>brál</i>	<i>stála</i> <i>brála</i>	<i>gnàt</i> <i>brát</i>	<i>zagnàt</i> <i>prebrát</i>	<i>gnán</i> <i>brán</i>	<i>gnána</i> <i>brána</i>

2. Glagoli na -íti ali -úti

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti	-em	-ejo	-i ⁵⁴	-íte ⁵⁵	~íl	~íla	~ít	~ít in ~it	~ít	~íta
~úti					~úl	~úla	~út	~út in ~ut	~út	~úta
píti	<i>píjem</i>	<i>píjejo</i>	<i>plóvi</i>	<i>plóvite</i>	<i>píl</i>	<i>píla</i>	<i>pít</i>	<i>zapít</i> in <i>zapit</i>	<i>zapít</i>	<i>zapíta</i>
čúti	<i>čújem</i>									

3. Glagoli na -éti

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~éti	-em	-ejo	-i ⁵⁵	-íte ⁵⁶	~èl in ~él ˚i ⁵⁶	~éla ˚la	~ét	~ét	~ét	~éta ˚ta
pléti	<i>plévem</i>	<i>plévejo</i>	<i>plévi</i>	<i>plévite</i>	<i>dèl</i> in <i>dél</i> <i>díl</i>	<i>déla</i> <i>díla</i>	<i>plét</i> <i>drét</i>	<i>dét</i> <i>odrét</i>	<i>oplét</i> <i>odít</i>	<i>opléta</i> <i>odíta</i>

⁵⁰ Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka.

⁵¹ Pred tem obrazilom se soglasniki *p, b, f, v, m, r, l, n* zamenjujejo s *plj, blj, flj, vlj, mlj, rj, lj, nj*.

⁵² Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka.

⁵³ V tem podtipu je dolg naglas na *r*.

⁵⁴ Če se sedanjiška osnova končuje na *j* in je pred njim samoglasnik, je velelniška končnica -0 -te (*píj -te*).

⁵⁵ Če se sedanjiška osnova končuje na *j* in je pred njim samoglasnik, je velelniška končnica -0 -te; *e* pred *j* je dolg in kratek (*štèj* in *štèj štèjte*).

⁵⁶ V tem podtipu je dolg naglas na *r*.

b) Soglasnik pred -ti

Opomba: V shemi pomeni *s* lahko tudi drug soglasnik ali več soglasnikov (*nájtí, dólbstí*).

1. Glagoli na -ásti

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ásti	-em	-ejo	-i	-ite	-el	-la	~ást	~ást	-en	-ena
krásti	<i>krádem</i>	<i>krádejo</i>	<i>krádi</i>	<i>krádite</i>	<i>krádel</i>	<i>krádlá</i>	<i>krást</i>	<i>ukrást</i>	<i>ukráden</i>	<i>ukrádena</i>

2. Glagoli na -ísti

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ísti	-em	-ejo	-i	-ite	-el	-la	~íst	~íst in ~ist	-en	-ena
grísti	<i>grízem</i>	<i>grízejo</i>	<i>grízi</i>	<i>grízite</i>	<i>grízal</i>	<i>grízla</i>	<i>gríst</i>	<i>ogríst</i> in <i>ogríst</i>	<i>ogrízen</i>	<i>ogrízena</i>

3. Glagoli na -ésti ali -ósti

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ésti	-em	-ejo	-i	-ite	-el	-la	~ést	~ést	-en	-ena
~ósti							~óst	~óst		
lésti	<i>lézem</i>	<i>lézejo</i>	<i>lézi</i>	<i>lézite</i>	<i>lézel</i>	<i>lézla</i>	<i>lést</i>	<i>zlést</i>	<i>razlézen</i>	<i>razlézena</i>
gósti	<i>gódem</i>									

4. Glagoli na -êsti ali -ôsti

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~êsti	-em	-ejo	-i	-íte	-el	-la	~êst	~êst	-ên	-êna
~ôsti							~ôst	~ôst		
plêsti	<i>plêtem</i>	<i>plêtejo</i>	<i>plêti</i>	<i>plêtite</i>	<i>plêtel</i>	<i>plêtla</i>	<i>plêst</i>	<i>oplêst</i>	<i>pletên</i>	<i>pletêna</i>
bôsti	<i>bôdem</i>									

c) Glagoli na -či

Ti glagoli gredo po tipu s soglasnikom pred *-ti* (I C b); v shemi se *st* zamenja s *č*.

Č. NAGLAS NI NEPOSREDNO PRED -TI IN JE NEPOSREDNO PRED -M**1. Glagoli na -ati**

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ati	-ém -éste -êjo in -edó	-êj in -êj	-êjte	~al	~ala	~at	~at	~an	~ana	
povédati	<i>povém povéste povêjo</i> in <i>povedó</i>	<i>povêj</i> in <i>povêj</i>	<i>povêjte</i>	<i>povédal</i>	<i>povédala</i>		<i>povédal</i>	<i>odpovédan</i>	<i>odpovédana</i>	

2. Glagoli na -eti

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~eti	-ém -éste -êjo in -edó	~i	~ite	~el	~ela	~et	~et	~en	~ena	
védeti	<i>vém véste vêjo</i> in <i>vedó</i>	<i>védi</i>	<i>védite</i>	<i>védal</i>	<i>védala</i>		<i>zavédal</i>			

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V SAMEM NEDOLOČNIKU ALI V NEDOLOČNIKU IN SEDANJIKU**A. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V SAMEM NEDOLOČNIKU****1. Glagoli na -ati in/tudi -áti -am**

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ati in/tudi ~áti	-am	-ajo	-aj	-ajte in/tudi -ájte	~al	~ála stil. ~ala	~at	~at	~an	~ana
zidati tudi zidáti	<i>zidam</i>	<i>zidajo</i>		<i>zidajte</i> tudi <i>zidájte</i>	<i>zidal</i>	<i>zidála</i> stil. <i>zidala</i>	<i>zidal</i>	<i>sezidal</i>	<i>zidan</i>	<i>zidana</i>

2. Glagoli na -ati in/tudi -áti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l				nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t	
~ati in/tudi ~áti	-em	-ejo	-i	-ite in/tudi -íte	~al	~ála stil. ~ala	~at	~at	~an	~ana
vézati in vezáti	<i>vézem</i>	<i>vézejo</i>	<i>vézi</i>	<i>vézite</i> in <i>vezíte</i>	<i>vézal</i>	<i>vezála</i> stil. <i>vezala</i>	<i>vézal</i>	<i>zvézal</i>	<i>zvézan</i>	<i>zvézana</i>

3. Glagoli na -íti in -iti -im

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti in ~iti	-im	-ijo	-i	-ite in -íte	~il	~íla stil. ~íla	~it	~it	~en ⁵⁷	~ena ⁵⁸
služíti in služíti	služim	služijo	služi	služite in služíte	služil	služíla stil. služíla	služit	zaslužít	zaslužén	zaslužéna

4. Glagoli na -íti in -iti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti in ~iti	-em	-ejo	-i	-ite in -íte	~il	~íla stil. ~íla	~it	~it	~jen	~jena
dáhníti in dáhníti	dáhnem	dáhnejo	dáhni	dáhníte in dáhníte	dáhníl	dáhníla stil. dáhníla	sáhnít	dáhnít	dáhnjen	dáhnjena

5. Glagoli na -sti tudi -stí

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~stí tudi ~stí	-èm	~ejo ⁵⁸ in -ó	-ì	-íte	-èl	-là	~st	~st	-èn	-èna
cvèstí tudi cvestí	cvetèm	cvètejo in cvetó	cveti	cvetíte	cvetèl	cvetlà	cvèst	razcvèst	razcvetèn	razcvetèna

B. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH NEDOLOČNIKA IN SEDANJKA

1. Glagoli na -áti -am

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-am	-ajo	-aj	-ájte	-al	-ála	-at	-at	~án	~ána
smejáti	směj ^{am}	směj ^{ajo}	směj ^{aj}	směj ^{ájte}	směj ^{al}	směj ^{ála}	směj ^{at}	nasměj ^{at}	nasměj ^{án}	nasměj ^{ána}

2. Glagoli na -áti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~áti	-em	-ejo	-i ⁵⁹	-íte ⁶⁰	~ál	~ála	~át	~át	~án	~ána
trepetáti	trepěč ^{em}	trepěčejo	trepěči	trepěčíte	trepetál kovál pěljal	trepetála kovála peljála	trepetát kovát pěljat	zatrepetát podkovát zapěljat	kován zapelján	kována zapeljána

3. Glagoli na -íti -im

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti	-im	-ijo	~i ⁶⁰	-íte	~il ⁶¹	~íla	~it ⁶¹	~it ⁶¹	-en ⁶¹	-ena ⁶²
točíti	tóčim	tóčijo	tóči	točíte	tóčil	točila	tóčit	pretóčit	pretóčen	pretóčena

4. Glagoli na -íti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~íti	-em	-ejo	~i ⁶²	-íte	~il ⁶³	~íla	~it ⁶³	~it ⁶³	-jen	-jena
kreníti	krénem	krénejo	krèni	kreníte	kréníl	kreníla	tónit	krénit	ukrénjen	ukrénjena

4. Glagoli na -éti -em

nedol.	sed.	vel.	del. -l	nam. nedov.	nam. dov.	del. -n/-t				
~éti	-em	-ejo	-i	-íte	~èl in ~él	~éla	~ét	~ét	~ét	~éta
prijéti	prím ^{em}	prímejo	prími	prímíte	doumèl in doumél díl	douméla díla	umét	razumét	prijét	prijéta
							drét	odrét	odít	odíta

Glagoli tipa *státi stojím* gredo po I B 2.

⁵⁷ Pred tem obrazilom se soglasniki *p, b, f, v, m, r, l, n* zamenjujejo s *plj, blj, flj, vlj, mlj, rj, lj, nj*.

⁵⁸ Naglas kot v nedoločniku.

⁵⁹ Če se sedanjiška osnova končuje na *j* in je pred njim samoglasnik, je velelniška končnica *-0 -te* (*kupúj -te*).

⁶⁰ Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka.

⁶¹ Pred tem obrazilom se soglasniki *p, b, f, v, m, r, l, n* zamenjujejo s *plj, blj, flj, vlj, mlj, rj, lj, nj*.

⁶² Naglas je na zlogu pred končnico, samoglasnik je dolg, *e* in *o* sta široka.

⁶³ V tem podtipu je dolg naglas na *r*.

Pripombe h glagolu

Deležniki

§ 191 **Deležniki** na -č, -e, -(v)ši v shemi niso upoštevani, ker imajo stalni naglas. Če se pogosteje uporabljajo, so navedeni kot podiztočnice.

Deležnik na -č se končuje na -*óč* oziroma -*èč* (v nadaljnjih oblikah -*éča* itd.). Tako so naglašene podiztočnice tudi v slovarju. Ima pa ta deležnik tudi dvojnice, ki v slovarju pri podiztočnicah niso navedene, in sicer pri -*oč* v pridevniški rabi tudi -*òč*, pri -*eč* v prislovni rabi tudi -*éč*.

Deležnik na -e se končuje na -*é* oziroma -*áje*.

Deležnik na -(v)ši ima dolg naglas na zlogu pred končnico. Kvaliteta *e* pred -*vši* je ozka, v zlogu pred -*ši* pa se kvaliteta *e* in *o* ravna po opisnem deležniku bodisi moškega ali ženskega spola.

Deležniki se pregibljejo po pridevniški sklanjatvi, razen v prislovni rabi, ko so nepregibni.

Kratki nedoločnik

§ 192 V govornem knjižnem jeziku nastopa kot dvojnica dolgega nedoločnika tudi kratki. Od dolgega se razlikuje po tem, da se pri njem ne izgovarja končni -*i*, in deloma naglasno. Kratki nedoločnik vseh glagolov ima isti naglas, kot je v shemah zapisan za namenilnik dovršnikov, oziroma je enak namenilniku, če je namenilnik zapisan v zaglavju (izjema sta *bati se* in *stati stojim*, ki imata v kratkem nedoločniku kratek ali dolg naglas).

Druge besedne vrste

Zaimek

§ 193 Zaimki se pregibljejo, če sklanjatev ni navedena v zaglavju, po pridevniški sklanjatvi.

Pri zaimkih, ki so sestavljeni z *marsi...*, *malo...* ipd. (*marsikdo*), sta navedeni samo osnovni obliki, nadaljnje oblike pa je treba razviti po nesestavljenem zaimku. Isto velja za zaimke, sestavljene s *...koli*, *...sibodi* ipd. (*kdorkoli*), pri katerih se sklanja prvi del.

Števniki

§ 194 Števniki se pregibljejo, če sklanjatev ni navedena v zaglavju, po ustreznem številu pridevniške sklanjatve; števniki od tisoč dalje nastopajo kot samostalniki. Pri tistih števnikih, ki imajo množinsko sklanjatev (*pét pětih*), se za nadaljnje oblike upošteva rodilniška osnova.

Prislov

§ 195 Prislovi, ki se delajo iz pridevnikov ali deležnikov, so upoštevani v pridevniški shemi, če se pogosteje uporabljajo, so navedeni kot podiztočnice. Njihov primernik se dela iz osnove, ki jo ima primernik iztočnice, če ni posebej naveden. O prislovni rabi deležnikov prim. § 191.

Medmet

§ 196 Medmeti, pri katerih je navedena druga osnovna oblika, se pregibljejo kot velelnik pri glagolu; neglagolski medmeti lahko ostanejo tudi nepregibni.

Sheme za tonemski naglas

Navodila za branje okrajšav

- § 197 Zapis tonemskega naglasa v okroglem oklepaju je praviloma okrajšan tako, da je napisan samo naglašeni samoglasnik, in sicer po izgovoru. Napisan je samoglasnik prve in druge oblike, vendar je druga oblika izpuščena, če se tonem ne spremeni. Prav tako je druga oblika izpuščena, če je besedo brez nje mogoče uvrstiti v določen tonemski tip (*gora, kost*). Tudi pri pridevniku sta upoštevani le dve osnovni obliki, ker zadostujeta za vključitev v tonemski tip. Makron (ˉ) se razreši v dva različna tonemska tipa (*bahàt bahâta = bahàt bahâta in bahàt baháta*). Prim. § 177.
- § 198 Kadar je prva osnovna oblika kombinirana iz dveh, sta zapisana dva samoglasnika za prvo kombinirano obliko in nato samoglasnik za drugo osnovno obliko; samoglasnik za drugo obliko pa je izpuščen, če se tonem ne spremeni. To velja za glagolski tip z dvojnimi nedoločnikom (**kupíti** in *kúpiti -im* (ĩ ú), to je v tonemskem naglaševanju *kupíti in kúpiti kúpim*) in za pridevnike, ki imajo v moškem spolu dvojnice, kar sicer ne vpliva na določitev sheme (**grênek** in *grenák grênka -o in -ó* (é â é), to je v tonemskem naglaševanju *grênek in grenâk grênka*). Kadar sta poleg prve osnovne oblike dve drugi z različnima samoglasnikoma (**abonènt -ênta** tudi *-énta*), je zapisan samoglasnik prve oblike in nato obeh drugih, ki sta ločeni z vejico (è é, é), oziroma je prva od drugih dveh osnovnih oblik izpuščena, če je enaka prvi osnovni obliki (*bedro*). Dva različna tonemska tipa od prve osnovne oblike naprej sta ločena s podpičjem; čez podpičje ni možna povezava posameznih oblik (**âpnar** tudi *apnár -ja* (â; á), to je v tonemskem naglaševanju *âpnar âpnarja* tudi *apnár apnárja*, **horoskóp** tudi *horoskòp -ópa* (ò; ò ó), to je v tonemskem naglaševanju *horoskòp horoskòpa* tudi *horoskòp horoskòpa*).

Splošne opombe k tipom

- § 199 Kje so naglašene posamezne oblike besed, ali je naglašeni samoglasnik dolg ali kratek, *e* ali *o* pa ozek ali širok, se vidi iz shem za dinamični naglas in oblikoslovje. Tu navedene tonemske spremembe veljajo ne glede na naglasno mesto in samoglasnik, če ni to dvoje posebej omejeno. Če za kakšno obliko ni nič navedeno, ohrani tonem druge osnovne oblike. Zadnji oziroma edini kratki zlogi niso upoštevani, ker so samo cirkumflektirani.
- § 200 Samostalniki s premaknjenim naglasnim mestom samo v množini (*domovi, grobovi, ceste*) – to nastopa v shemah za dinamični naglas kot podtip – ali samo v posameznih sklonih (*črteh*) – to je razvidno iz zapisa v zaglavju – gredo v teh oblikah po tipu II B 2, in sicer po sklanjatvi, iz katere so končnice. Samostalniki, ki v množini spremenijo spol, gredo v množini po ustreznem tipu tistega spola. Samostalniki, ki se sklanjajo kot pridevniki (*moški -ega*), imajo tonem po pridevniški sklanjatvi. Kadar ima v predložni zvezi beseda ozki *e* ali *o* namesto sicer širokega (*góro : na gôro*) ali naglas na drugem mestu kot sicer (*primêr : na prîmer*), je oblika cirkumflektirana. Cirkumflektirane so tudi besede v zvalniški vlogi. Tonem rodilnika in mestnika dvojine ni posebej naveden, ker je enak množinskemu; isto velja za tonem dvojskih oblik pri glagolu.
- § 201 Pri navajanju tonemskih dvojnic pomeni »ali« med obema variantama približno enakovrednost, »ali tudi« pa pomeni, da je druga varianta redkejša.

§ 202

Samostalnik

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU IMENOVALNIKA IN RODILNIKA

A. NAGLAS NA OSNOVI

a) Moški spol

1. Samostalniki s končnico -a v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*korâk -a, blagoslòv -òva*). Tonem se ne spreminja. Izjema so primeri, kadar se spremeni kvaliteta samoglasnika (*dòm dómu*) in primera *dan, okov*; ti primeri gredo po tipu II B 2 a.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*kováč -a, stàber -bra*). Rod., mest. in or. mn. je akutiran ali tudi cirkumflektiran. Primeri s širokim *e* ali *o* gredo po tipu I A a 1 c.

Stalne prislovne zveze iz tož. in mest. mn. s spremenjenim pomenom so cirkumflektirane (*v hrìbe*).

c) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. in akutiranim rod. ed.** (*bràt bráta, fantè -éta, prst prsta*). Mest. (in predložni daj.) ed. je akutiran ali tudi cirkumflektiran (*brátov, brátih, bráti*), le primeri, v katerih se premenjuje široki *e* ali *o* z ozkim, so posebnost. Ti primeri so, kadar imajo ozki samoglasnik, v mest. (in predložnem daj.) ed. cirkumflektirani (*kònjju*), v rod. in or. mn. akutirani (*kònj, kònji*), v mest. mn. pa so, če imajo brezkončniški rod. mn., akutirani ali cirkumflektirani (*kònjih*), sicer pa cirkumflektirani (zastarelo *stòlih*).

Stalne prislovne zveze iz tož. in mest. mn. s spremenjenim pomenom so cirkumflektirane (*na kmête »na deželo«, na kmètih*).

2. Samostalniki s končnico -e v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*vòjvoda -e*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*slúga -e*). Or. ed. je akutiran ali cirkumflektiran (*slúgo*) in rod. mn. cirkumflektiran (*slúg*).

b) Ženski spol

1. Samostalniki na samoglasnik

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*slúžba -e, dšska -e*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*lípa -e*). Or. ed. in rod. mn. je cirkumflektiran (*lípo, líp*), le primeri s širokim *e* ali *o* so v or. ed. lahko cirkumflektirani ali tudi akutirani (*kòšnjo*). Kadar je v rod. mn. naglašen vrinjeni *a*, je lahko cirkumflektiran ali akutiran (*ovāc*). Prislovno rabljen tož. in or. ed. je cirkumflektiran (*za mīzo, na zīmo, pod vōdo*), od tistih primerov, pri katerih je še običajna dvojica z naglasom na različnih zlogih im. in rod. ed., pa tudi tož. mn. (*na nōge*).

2. Samostalniki s končnico -i v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*pošāst -i, nīt nīti*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*stārost -i, lūč -i*). Or. ed. je akutiran ali tudi cirkumflektiran (*stārostjo*), le kadar je naglašen predzadnji zlog, je samo cirkumflektiran (*lūčjo*). Rod., mest. in or. mn. ter daj. in or. dv. je, kadar je naglašen predzadnji zlog, akutiran ali cirkumflektiran (*lūči, lūčih, lūčmi, lūčma*).

c) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. in akutiranim rod. ed.** (*mīš mīši*). Or. ed. je cirkumflektiran (*mīšjo*). Rod. mn. je akutiran ali cirkumflektiran (*mīši*), mest. in or. mn. ter daj. in or. dv. na predzadnjem zlogu cirkumflektiran ali akutiran (*mīših, mīšmi, mīšma*).

3. Samostalniki na -ev in s končnico -e v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*podražítev -tve*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*cérkev -kve*). Or. ed. in rod. mn. je cirkumflektiran (*cèrkviyo, cèrkev*).

Po tem tipu gre tudi samostalnik *mati*.

c) Srednji spol

1. Samostalniki s končnico -a v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*sōnce -a, kolō -ēsa*). Tonem se ne spreminja.

Samostalniki, ki imajo premaknjen naglas samo v mn. in izgubijo v mn. -es- (*črevō črevēsa čréva*), so v im. in tož. mn. akutirani, izjema je *ōka*; v drugih sklonih mn. gredo po tipu I A c 1 b.

b) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*kopíto -a, ókno -a, víme -na*). Mn. je cirkumflektirana; izjema so le primeri s širokim *e* ali *o* v im. ed., samo množinski samostalniki, manjšalnice na -ce tipa *črévce* in samostalnik *jájca*. Ti primeri so v im. in tož. mn., če so dvozložni, akutirani (*ókna, vráta*; izjema je *stēgna*), če so več kot dvozložni, akutirani ali tudi cirkumflektirani (*rešēta, rešēta*). Tudi dvozložni samostalniki so akutirani ali tudi cirkumflektirani, če obdržijo v mn. široki *e* ali *o* (*gēsla, ōkna*). V im. in tož. mn. akutirani primeri so v rod., mest. in or. mn. akutirani ali cirkumflektirani (*jājce, jājcih, jājci*), razen naslednjih posebnosti: primeri s širokim *e* ali *o* so v rod. mn. cirkumflektirani (*gēsli, rešēt*) in v mest. in or. mn. akutirani ali tudi cirkumflektirani (*gēslih, gēsli*); tisti primeri, ki imajo pred množinsko končnico *č* (*pljuča*) ali soglasniško skupino z *r* (*rebra*), so v rod., mest. in or. mn. cirkumflektirani; primeri *kōla, ókna, vráta* so v vsej mn. akutirani, primera *nebesa* in *usta* pa prav tako akutirana, le v rod. mn. akutirana ali cirkumflektirana. Daj. mn. je tonemsko enak im. mn. Dvojinske oblike imajo množinski ali edninski tonem. Izjema je samostalnik *leto*, ki je v im. in tož. dv. samo akutiran.

c) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. in akutiranim rod. ed.** (*deklè -éta*). Mest. (in predložni daj.) ed. je akutiran ali cirkumflektiran (*deklētu*). Mn. je cirkumflektirana (*deklēta*). Dvojinske oblike imajo množinski ali tudi edninski tonem.

Samostalnik *uhō ušēsa* ima -es- v vseh sklonih akutiran, le v rod. mn. je akutiran ali cirkumflektiran (*ušēs*).

B. NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

1) KRATEK NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

a) Moški spol

Samostalniki tega tipa gredo, če je naglašeni samoglasnik končnice dolg, po tipu II B 2 a, oblike z naglasom na osnovi pa so akutirane.

b) Ženski spol

1. Samostalniki na samoglasnik

Samostalniki tega tipa (*stezà -è*) gredo, če je naglašeni samoglasnik dolg, po tipu II B 2 b 1, le brezkončniški rod. mn. je cirkumflektiran.

c) Srednji spol

Samostalniki tega tipa (*zlò zlà, sencè -à*) so, če je naglašeni samoglasnik dolg, akutirani (*tál, tléh*), le v or. mn. na nezadnjem zlogu cirkumflektirani ali tudi akutirani (*tlēmi*) oziroma akutirani, če je naglašen *-mí* (*drvmí*), v daj. in or. dv. so, če je naglas na končnici, cirkumflektirani in v rod. mn., če je naglas na nezadnjem zlogu, akutirani ali cirkumflektirani.

2) DOLG NAGLAS NA KONČNICI

a) Ženski spol

1. Samostalniki na samoglasnik

a) **Tip z akutiranim im. in rod. ed.** (*gospá -é*). Tonem se ne spreminja.

2. Samostalniki s končnico *-i* v rodilniku

Samostalniki tega tipa gredo po tipu II B 2 b 2.

b) Srednji spol

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed.** (*blagô*). Vse oblike so cirkumflektirane, le široki *e* ali *o* sta akutirana ali tudi cirkumflektirana (*srēbru*).

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH IMENOVALNIKA IN RODILNIKA

A. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVE

a) Moški spol

a) **Tip s cirkumflektiranim im. in rod. ed.** (*dûal duâla*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim rod. ed.** (*râzred -êda*) gre po tipu I A a 1 c.

b) Ženski spol

a) **Tip s cirkumflektiranim rod. ed.** (*senôžet -êti*). Tonem se ne spreminja.

c) Srednji spol

a) **Tip s cirkumflektiranim rod. ed.** (*bédro -êsa*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim rod. ed.** (*téle -éta*) gre po tipu I A c 1 c.

B. NAGLAS V IMENOVALNIKU NA OSNOVI, V RODILNIKU NA KONČNICI

1) KRATEK NAGLAS NA KONČNICI

a) Moški spol

Samostalniki tega tipa gredo, če je naglašeni samoglasnik dolg, po tipu II B 2 a, oblike z naglasom na osnovi pa so akutirane.

2) DOLG NAGLAS NA KONČNICI

a) Moški spol

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed.** (*svêt, ljudjê*). Akutiran je le rod., mest. in or. mn., če je naglašen končni zlog (*daróv, ljudí, lás, laséh, lasmí*), ter daj. im. mest. ed., kadar je v tem sklonu široki *e* ali *o* (*gnóju*), medtem ko so dvojnice z ozkim *e* ali *o* od istih samostalnikov cirkumflektirane (*gnôju*).

Cirkumflektirane ali tudi akutirane so še prislovno rabljene oblike mest. ed. od tistih samostalnikov, ki v istem pomenu nimajo množine, kot so snovna imena in abstrakta (*v lěsu, v strāhu*), ali imajo v mest. mn. lahko naglašeno končnico *-eh* (*bregéh : na brēgu*), vendar to ne velja za tiste samostalnike, ki imajo v mest. ed. lahko dvojnico s širokim *e* ali *o*.

Posebnost je pri samostalnikih z brezkončniškim rod. mn. (*las*). Če imajo ti samostalniki v mn. dvojnice z naglasom na osnovi – v knjižnem jeziku sicer niso dovoljene, vendar se uporabljajo med drugim tudi v poeziji – so akutirane (*lâse* ipd.). Dovoljene oblike v prislovni rabi s predlogom so cirkumflektirane (*za lâse*).

b) Ženski spol

1. Samostalniki na samoglasnik

a) **Tip z akutiranim im. ed.** (*góra*). Naglašene končnice so cirkumflektirane, le v or. ed. je akutirana (*goró*), v rod. ed. in mn. pa akutirana ali cirkumflektirana (*gorē, gorā*). Brezkončniški rod. mn. je akutiran (*nóg*), le če je naglašen vrinjeni *a*, je cirkumflektiran ali akutiran (*ovāc*).

2. Samostalniki s končnico *-i* v rodilniku

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed.** (*stvár*). Od oblik, naglašeni na osnovi, je daj. in mest. ed. akutiran (*stvári*). Končnice or. ed. ter mest. in or. mn. so akutirane (*stvarjó, stvaréh, stvarmí*), rod. in daj. mn. ter daj. in or. dv. pa akutirane ali cirkumflektirane (*stvarī, stvarēm, stvarēma*). Druge oblike so cirkumflektirane.

§ 203

Pridevnik

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU OSNOVNIH OBLIK

A. NAGLAS NA OSNOVI

1. Dolg naglas v imenovalniku ednine moškega spola

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. m. in ž. sp.** (*vesêl -a*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim im. ed. m. in ž. sp.** (*lísast -a*). Tonem se ne spreminja. O tonemu primernika prim. § 204.

c) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. m. sp. in akutiranim im. ed. ž. sp.** (*ljubeznîv -íva*). Vse druge oblike so akutirane. O tonemu primernika prim. § 204.

č) **Tip z akutiranim im. ed. m. sp. in cirkumflektiranim im. ed. ž. sp.** (*príden prídna*). Ž. sp. je v im. ed. cirkumflektiran, v drugih sklonih ed. pa akutiran ali tudi cirkumflektiran (*prídne* itd.). Druge oblike so akutirane. O tonemu primernika prim. § 204. Pri pridevnikih tega tipa, ki imajo v im. ed. ž. sp. cirkumfleks in akut (*blázen blázna*), je v povedni rabi pogostejša cirkumflektirana dvojnica, v prilastkovi pa akutirana.

2. Kratek naglas v imenovalniku ednine moškega spola

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. ž. sp.** (*sît sîta*) gre po tipu I A 1 č. Izjema je pridevnik *suròv -òva*, ki je v vseh oblikah cirkumflektiran.

b) **Tip z akutiranim im. ed. ž. sp.** (*zelèn -éna*). Nadaljnje oblike so akutirane. O tonemu primernika prim. § 204.

B. NAGLAS NA KONČNICI (OZIROMA ZADNJEM ZLOGU)

Vse oblike so cirkumflektirane, le pri naglasu na osnovi akutirane.

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVNIH OBLIK

A. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH OSNOVE

a) **Tip s cirkumflektiranim im. ed. ž. sp.** (*bógat -âta*) gre po tipu I A 1 č.

b) **Tip z akutiranim im. ed. ž. sp.** (*débel -éla*). Tonem se ne spreminja. O tonemu primernika prim. § 204. Izjema je določna oblika *vêliki -a*.

B. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V SREDNJEM SPOLU

Nadaljnje oblike z naglasom na osnovi imajo tonem im. ed. ž. sp., če je ta akutiran, če je cirkumflektiran, pa gredo po tipu I A 1 č oziroma I A 1 a, če sta m. in ž. sp. cirkumflektirana na istem zlogu. Naglašene končnice so cirkumflektirane. O tonemu primernika prim. § 204. Posebnosti so: *mlad* v pomenu »mladič«, *sam* v pomenu kot »samo« ali »prav on« in *dolg* v določni obliki, ki so cirkumflektirani; prav tako je cirkumflektirana tudi določna oblika od *star*, kadar je rabljena samostalniško (*stâri*) in v stalnih zvezah (*stâra mati*, *stâro leto* ipd.).

§ 204

Primernik

Tip s pripono -ejši. Tonem je enak kot v srednjem spolu osnovnika (*sřčnejši*, *ljubeznívejši*), le če je naglašena pripona, je cirkumflektirana (*bogatêjši*, *temnêjši*).

Tip s pripono -ji, -ši. Vse oblike so cirkumflektirane. Izjema je akut v zastareli obliki *stârji* ter cirkumfleks ali tudi akut v prislovnih oblikah *lâž(j)e*, *lâglje*, *kâšnje*.

§ 205

Pripombe k pridevniku

Pridevniki v samostalniški rabi tonema ne spremenijo. Samostalniško-prislovne stalne zveze s predlogom, tvorjene iz pridevnikov, ki so v im. ed. določne oblike m. sp. dvozložni in naglašeni na prvem zlogu (*lépi*, *láhki*, *dóbri*), so cirkumflektirane (*na lêpem*, *od mlâdega*, *do žívega*, *na tânko*).

Pridevniki v nagovoru (*drâgi prijatelj*, *ljubeznîva*) in po izvoru nagovorni (*drâgi* »ljubljeni«, *zlâta*) so cirkumflektirani. Cirkumflektirani so tudi, kadar so rabljeni kot samostojna imena (*Čřna*).

Pridevniške oblike v zvezi s »ta« so cirkumflektirane, le na širokem *e* ali *o* cirkumflektirane ali akutirane ter od pridevnikov *mlad* in *nov* akutirane.

Glagol

I. NAGLAS NA ISTEM ZLOGU NEDOLOČNIKA IN SEDANJKA

A. NAGLAS NI NEPOSREDNO PRED -TI IN -M

a) **Tip s cirkumflektiranim nedol. in sed.** (*okopâvati -am, rîsati rîšem*). Tonem se ne spreminja.

b) **Tip z akutiranim nedol. in sed.** (*tîskati -am, péstovati -ujem*). Tonem se ne spreminja.

Glagoli, ki v velelniku ali deležniku na *-l* naglas lahko premaknejo na naslednji zlog (*bliskajte, bliskalo*), imajo v teh oblikah tonem po tipu II.

c) **Tip z akutiranim nedol. in cirkumflektiranim sed.** (*dêlati dêlam, mísliti míslim*). **Velelnik** je akutiran (*míslí -te*), le *glej* je v vseh oblikah akutiran ali cirkumflektiran (*glêj -te*).⁶⁴ **Deležnik na -l** je akutiran, le v ed. ž. sp. je akutiran ali cirkumflektiran (*míslil míslila míslili*).⁶⁵ **Deležnik na -n** je cirkumflektiran (*zamîšljen*). **Namenilnik** je akutiran (*dêlat*).

B. NAGLAS JE NEPOSREDNO PRED -TI IN -M

a) **Tip s cirkumflektirano dolžino v sed.** (*ravnâti -âm, imêti imâm, smêti smêm*). **Velelnik** je na zadnjem zlogu ed. in predzadnjem mn. cirkumflektiran (*imêj -te, ravnâjte*), sicer akutiran (*pêlji*). **Deležnik na -l**: 1. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je v ed. m. sp. cirkumflektiran, v drugih oblikah pa akutiran ali cirkumflektiran (*smêl smêla smêli*); 2. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno ali nenaglašeno kračino, je akutiran, le v ed. ž. sp. s pripono *a* cirkumflektiran (*pêljâl peljâla -âli*), s pripono *e* pa akutiran ali cirkumflektiran (*smêl smêla smêli*). **Deležnik na -n** je akutiran (*poravnân -a*). **Namenilnik** je na zadnjem zlogu cirkumflektiran, na nezadnjem akutiran (*pêljat*).

b) **Tip z akutirano dolžino v sed.** (*kričâti -im, dušiti -im, vrtêti -im*). Kratka oblika **3. os. mn. sed.** je akutirana (*kričê*). **Velelnik** je v ed. na nezadnjem zlogu akutiran (*vrti*), na zadnjem pa cirkumflektiran ali tudi akutiran (*stôj*); v mn. je cirkumflektiran (*vrtite, stôjte*); tisti primeri, ki so v deležniku na *-n* cirkumflektirani (*zakrîvljen*), so v velelniku na istem zlogu lahko akutirani ali cirkumflektirani (*zakrîvi*). **Deležnik na -l**: 1. Če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je na *a* ali *i* cirkumflektiran, le v ed. ž. sp. akutiran (*spâl spâla spâli, dušil dušila -îli*), *bati se* in *stati* pa sta v vseh oblikah akutirana; na *e* je v ed. m. sp. cirkumflektiran, v drugih oblikah pa akutiran ali cirkumflektiran (*zelenêl -êla -êli*); 2. Če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno ali nenaglašeno kračino, je s tonemom tako: glagoli s pripono *a* so akutirani, le v ed. ž. sp. cirkumflektirani (*klêčâl klêčâla -âli*), s pripono *e* so akutirani, le v ed. ž. sp. akutirani ali cirkumflektirani (*žêlel želêla -êli*),⁶⁶ s pripono *i* so cirkumflektirani, le v ed. ž. sp. akutirani (*pomnôžil pomnôžila -îli*); če je pred *l* polglasnik, so v ed. m. sp. cirkumflektirani, v drugih oblikah pa akutirani (*jêdel jêdla jêdli*). **Deležnik na -n** je akutiran, če je naglašen *-an* ali *-en* (*zaspân -a, zadušên -éna*), sicer pa cirkumflektiran (*zakrîvljen -a*). Izjeme so: *rójen, ogrôžen, slâvljen*. **Namenilnik** je na zadnjem zlogu cirkumflektiran (*kosît*), od *stati* in *bati se* cirkumflektiran ali akutiran (*stât*), na nezadnjem zlogu pa akutiran (*klêčât*).

c) **Tip s kračino v ed. sed.** (*strêti strêm, žgâti žgêm*). **Sedanjik** je v mn. akutiran (*žgêmo, žgô*). **Velelnik** je akutiran, le na predzadnjem zlogu mn. cirkumflektiran (*têri terîte*). **Deležnik na -l**: 1. Če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je cirkumflektiran, le v ed. ž. sp. akutiran (*žgâl žgâla žgâli*), od glagola *-četi* pa tudi v ed. ž. sp. cirkumflektiran ali akutiran (*začêla*); 2. Če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno kračino, je akutiran, le v ed. ž. sp. cirkumflektiran, toda na *e* cirkumflektiran ali akutiran (*tkâl tkâla tkâli, dospêl dospêla -êli*). **Deležnik na -n** je akutiran (*žgân -a*). **Deležnik na -t** je cirkumflektiran (*stît -a*). **Namenilnik** je cirkumflektiran (*žgât*).

C. NAGLAS JE NEPOSREDNO PRED -TI OZIROMA -ČI IN NE NEPOSREDNO PRED -M

a) **Tip s cirkumflektiranim sed.** (*biti bîjem, štêti štêjem, krâsti krâdem*). Kratka oblika **3. os. mn. sed.** je akutirana (*bijô*). **Velelnik** je v ed. na nezadnjem zlogu akutiran (*krâdi*), na zadnjem pa cirkumflektiran ali tudi akutiran, le na *e* samo cirkumflektiran (*obûj, štêj*); v mn. je na predzadnjem zlogu cirkumflektiran (*obûjte, vstanîte*), sicer akutiran (*krâdite*). **Deležnik na -l**: 1. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je v ed. m. sp. cirkumflektiran, v ed. ž. sp. akutiran, v drugih oblikah pa cirkumflektiran ali akutiran (*obûl obûla obûli*); 2. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno ali nenaglašeno kračino, je v ed. m. sp. cirkumflektiran, v drugih oblikah pa akutiran (*bîl bîla -i, krâdel krâdla -i*). **Deležnik na -n** je cirkumflektiran (*ukrâden -a*). **Deležnik na -t** je cirkumflektiran (*ubît -a*). **Namenilnik** je cirkumflektiran (*krâst, štêt*).

b) **Tip z akutiranim sed.** (*grîsti grîzem, pîti pîjem, brâti bêrem*). Kratka oblika **3. os. mn. sed.** je akutirana (*berô*). **Velelnik** je v ed. na nezadnjem zlogu akutiran (*grîzi, béri*), na zadnjem pa cirkumflektiran ali tudi akutiran (*pîj*); v mn. je na predzadnjem

⁶⁴ Glagoli, ki v velelniku ali deležniku na *-l* naglas lahko premaknejo na naslednji zlog (*čakajte, čakala*), imajo v teh oblikah tonem po tipu II.

⁶⁵ Glagoli, ki v velelniku ali deležniku na *-l* naglas lahko premaknejo na naslednji zlog (*čakajte, čakala*), imajo v teh oblikah tonem po tipu II. Privedniške izpeljanke iz glagolov tipa *otrpel < otrpniti* so samo akutirane.

⁶⁶ Predponski glagoli tipa *-živetí*, ki so v ed. m. sp. naglašeni na nezadnjem zlogu in imajo vzporedne tvorbe s pripono *i* (*-živiti*), so v ed. m. sp. lahko cirkumflektirani ali akutirani (*razžível*).

cirkumflektiran (*beríte, pĵite*), sicer pa akutiran (*grízite*). **Deležnik na -l:** 1. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je cirkumflektiran, le v ed. ž. sp. akutiran (*pĵl pĵla pĵli*); 2. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno kračino, je akutiran, le na *a* je v ed. ž. sp. cirkumflektiran (*mlĵl mlĵla -i, klĵl klĵla klĵli*); 3. če ima zadnji zlog v ed. m. sp. nenaglašen, je v ed. m. sp. – razen nekaj izjem – cirkumflektiran, v drugih oblikah pa akutiran (*grĵzel grĵzla -i*). Izjeme so primeri s širokim *e* ali *o*, s polglasnikom in tisti, ki imajo razen v ed. m. sp. široki *e* ali *o*. Ti so akutirani (*nĵsel, sĵpel/sĵpel*), če imajo obenem soglasniško skupino *tl/dl*, pa so akutirani ali cirkumflektirani (*brĵedel/brĵedel*).⁶⁷ **Deležnik na -n** je cirkumflektiran (*ogrĵzen -a*),⁶⁸ le če je naglašen *-an* ali *-en*, je akutiran (*prebrán -a, prenesĵn -ĵna*). **Deležnik na -t** je cirkumflektiran (*zapĵt -a*). **Namenilnik** je cirkumflektiran (*pĵt*).

Č. NAGLAS NI NEPOSREDNO PRED -TI IN JE NEPOSREDNO PRED -M

a) **Tip z akutiranim nedol. in sed.** (*vĵdeti vĵm, povĵdati povĵm*). Končniško naglašena oblika **3. os. mn. sed.** je akutirana (*vedĵ*). **Velelnik** je na zadnjem zlogu ed. in predzadnjem mn. cirkumflektiran (*povĵj -te*), sicer akutiran (*vĵdi -te*). **Deležnik na -l** je akutiran, le v ed. ž. sp. akutiran ali cirkumflektiran (*vĵdel vĵdela vĵdeli*). **Deležnik na -n** je cirkumflektiran (*zapovĵdan -a*). **Namenilnik** je akutiran (*povĵdat*).

II. NAGLAS NA RAZLIČNIH ZLOGIH V SAMEM NEDOLOČNIKU ALI V NEDOLOČNIKU IN SEDANJIKU

a) **Tip s cirkumflektiranim sed.** (*sejĵti sejĵem, kupovĵti -ĵjem, skoĵiti skoĵim, razumĵti -ĵmem*). **Velelnik** je na zadnjem zlogu ed. in predzadnjem mn. cirkumflektiran (*kupĵj -te*), sicer akutiran (*skoĵi*), le od *umeti* lahko tudi povsod cirkumflektiran (*razĵmi -te*). **Deležnik na -l:** 1. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino je cirkumflektiran, le v ed. ž. sp. cirkumflektiran ali akutiran (*sejĵl sejĵla -ĵli*); 2. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno ali nenaglašeno kračino, je akutiran, le v ed. m. in ž. sp. glagolov s pripono *e* akutiran ali cirkumflektiran ter v ed. ž. sp. glagolov s pripono *i* ali *a* (ali *ova*) cirkumflektiran (*razumĵl razumĵla -ĵli, skoĵil skoĵila -ĵli, kupovĵl -ĵla -ĵli*). **Deležnik na -n** je cirkumflektiran, kadar je naglašen na istem zlogu kot sed. (*zaskĵĵen -a*), sicer pa akutiran, le če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. deležnika na *-l* naglašeno dolžino, lahko tudi cirkumflektiran (*kupovĵn -a, posejĵn -a*). **Namenilnik** je na zadnjem zlogu cirkumflektiran (*sejĵt*), na nezadnjem akutiran (*skoĵiti*). Če ima ta tip v nedol. pri naglasu na osnovi akut in cirkumfleks (*ljubĵiti in ljĵbiti*), potem so lahko cirkumflektirane tudi vse druge oblike, ki imajo naglas na osnovi.

b) **Tip z akutiranim sed.** (*zĵdati tudi zĵdĵti zĵdam, kovĵti kĵjem, nosĵti nĵsim, hotĵti hĵĵem*). **Velelnik** je v ed. na nezadnjem zlogu akutiran (*zĵdaj, nĵsi*), na zadnjem pa cirkumflektiran ali tudi akutiran (*kĵj*); v mn. je na predzadnjem cirkumflektiran (*zĵdĵjte, kĵjte*), sicer akutiran (*pĵšite*). **Deležnik na -l:** 1. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno dolžino, je cirkumflektiran, le v ed. ž. sp. akutiran (*kovĵl kovĵla -ĵli*); 2. če ima v zadnjem zlogu ed. m. sp. naglašeno ali nenaglašeno kračino, je akutiran, le v ed. ž. sp. z naglasom na priponi *e* akutiran ali cirkumflektiran (*hotĵl hotĵla -ĵli*) ter v ed. ž. sp. z naglasom na priponi *i* ali *a* cirkumflektiran (*nĵsil nĵsila -ĵli, iskĵl -ĵla -ĵli, zĵdal zĵdĵla -ĵli*). **Deležnik na -n** je akutiran (*zĵdan -a, podkovĵn -a*). **Deležnik na -t** je cirkumflektiran (*prijĵt -a*). **Namenilnik** je na zadnjem zlogu cirkumflektiran (*kovĵt*), na nezadnjem zlogu akutiran (*zĵdat*).

Pripombe h glagolu

Deležniki in deležja

§ 207 **Deležje na -e** je cirkumflektirano (*igrĵje*), le na zadnjem zlogu cirkumflektirano ali tudi akutirano (*vedĵ*).

Deležnik na -ĵ je akutiran, le v im. ed. m. sp. nedoločne oblike akutiran ali tudi cirkumflektiran (*prebirajĵĵ prebirajĵĵi -a* itd., *kleĵĵĵ kleĵĵĵi -a* itd.).

Deležnik na -(v)šĵi je na predzadnjem zlogu cirkumflektiran (*pozabĵvšĵi, zaĵĵšĵi*), sicer pa ima enak tonem kot deležnik na *-l* m. sp. (*videvšĵi*).

Kratki nedoločnik

§ 208 Kratki nedoločnik ima tonem namenilnika ali dolgega nedoločnika na ustreznem zlogu.

⁶⁷ Pridevniško rabljeni primeri deležnika na *-l* tipa *dorasel* so v ed. m. sp. cirkumflektirani ali akutirani. Oblike glagola *iti* s predpono so cirkumflektirane ali akutirane (*našel našla -i, najden -a*).

⁶⁸ Oblike glagola *iti* s predpono so cirkumflektirane ali akutirane (*našel našla -i, najden -a*).

DRUGE BESEDNE VRSTE

§ 209

Zaimek

Osebni zaimki. V ed. so akutirani; cirkumfektirani so le: im. ed. za 2. osebo (*tî*), končniško naglašene variante im. in tož. ed. s. sp. za 3. osebo (*onô*) in v or. ed. variante *z a* v osnovi (*mâno*, *tâbo*). V daj., tož. in mest. ed. ž. sp. za 3. osebo so akutirani ali cirkumfektirani (*njêj*, *njô*). V dv. in mn. so cirkumfektirani, le na širokem *o* akutirani.

Stilne oblike tipa *za mê*, *za tê*, *za sê* so cirkumfektirane.

Svojilni zaimki se ravnaajo po ustreznem tipu pridevniške sklanjatve.

Vprašalni, kazalni in oziralni zaimki pri sklanjanju ne spreminjajo tonema.

Nedoločni zaimki, ki so tvorjeni iz vprašalnih ali oziralnih zaimkov, pri sklanjanju ne spreminjajo tonema, v oblikah s premaknjenim naglasom pa se ravnaajo po ustreznih vprašalnih ali oziralnih zaimkih (*nêkdo*, *z nekôm*). Drugi nedoločni zaimki gredo po ustreznem tipu pridevniške sklanjatve.

§ 210

Števniki

Ěn (éden) éna gre po ustreznem tipu pridevniške sklanjatve. Razen v im. in tož. sta *dvâ dvê* in *obâ obê* akutirana ali tudi cirkumfektirana, *trije trî* in *štîrje štîri* cirkumfektirana, *pêť*, *šêst*, *devêť*, *desêť* in *stô* pa so akutirani. Vsi drugi števniki (tudi vrstilni, ločilni) pri sklanjanju ne spreminjajo tonema.

§ 211

Prislovi iz pridevnika

Prislovi iz pridevnika imajo tonem pridevnika. Glede samostalniško-prislovnih zvez iz pridevnikov prim. § 205.

TISK

- § 212 Da bi bili slovarski sestavki pregledni, je v slovarju uporabljenih več vrst tiska. Navedeni znaki in ločila imajo poleg običajne funkcije lahko še posebno. Uporabljeni so tudi nekateri posebni znaki. Za uvod opozorila ne veljajo v celoti, zlasti ne glede oklepajev.

Črke

- § 213 Iztočnice so tiskane v polkrepki polzoženi pisavi myriad pro velikosti 8,4 (**beseda**), podiztočnice v polkrepki polzoženi pisavi myriad pro velikosti 8 (**beseda**). Besede in zveze, ki dopolnjujejo kvalifikatorska pojasnila, ter v okviru večjih slovarskih sestavkov izpostavljene in poudarjene zveze so natisnjene v polkrepki polzoženi pisavi myriad pro velikosti 6,6 (**beseda**). Številke (arabske in rimske), ki stojijo pred glavno razlago, so v polkrepki pisavi myriad pro velikosti 8 (**beseda**). Kvalifikatorji, kvalifikatorska pojasnila, dodatna slovnična opozorila in imena avtorjev pri citatih so natisnjeni v polstisnjeni pisavi myriad pro velikosti 6,6 (**beseda**).
- § 214 Ponazarjalno gradivo in posamezne oblike v glavi in zaglavju slovarskega sestavka so natisnjeni v navadni pisavi times new roman (zaradi posebnih znakov je bil uporabljen nabor ZRCola velikosti 8 (**beseda**)). Glavne razlage so tiskane v ležeči pisavi times new roman velikosti 8 (**beseda**), stranske razlage v ležeči pisavi times new roman velikosti 7,2 (**beseda**). Črke so, kadar so rabljene namesto števil, natisnjene v polkrepki pisavi times new roman velikosti 8,5 (**beseda**). V enakem tisku je označeno tudi številčno navajanje zapovrstja homonimov.

Ločila

- § 215 Osnovno ločilo v slovarskem sestavku je podpičje. V ponazarjalnem gradivu med seboj loči posamezne zglede. V naštevalni skupini ga nadomešča vejica. Prim. § 84. Podpičje med razlago (glavno in stransko) in sinonimom pomeni, da je ta sinonim iztočnici nadrejen. Prim. § 49. Podpičje pred dvema ali več sinonimi nakazuje praviloma pomožne sinonime. Prim. § 50 in 52. Kadar sinonim samo dopolnjuje razlago, je od nje ločen z vejico. Prim. § 57. Za vejico lahko stoji tudi antonim, izrazito strokovno pojasnilo ali splošnemu izrazu nadrejeni termin. Prim. § 131. Podpičje v stranskih razlagah lahko nakazuje dva različna pomena. Prim. § 60.
- § 216 Dvopičje stoji za glavnimi razlagami, ki jim sledi ponazarjalno gradivo, za podiztočnicami, ki nimajo svojih razlag, za kvalifikatorji oziroma kvalifikatorskimi pojasnili, katerih veljavnost sega čez podpičje, in za (slovničnimi) opozorili, ki se uvajajo s črkami. Prim. § 103.
- § 217 Tri pike za iztočnico stojijo, kadar se kot iztočnica navaja prvi del sestavljenke ali zloženke. Prim. § 23. Dve piki v citatu pomenita, da je besedilo na tistem mestu skrajšala redakcija.
- § 218 V okroglem oklepaju stoji zapis tonemskega naglasa. Prim. § 197. V okroglem oklepaju stojijo tudi deli razlag in ponazarjalnih zglédov, da se s tem nakazuje dvojna raba oziroma dvojni pomen (*buteljka, citraš*). Prim. § 49. V oglatem oklepaju so podatki o izgovoru, redakcijski vrinki v citate in krajšave. Prim. § 173.

Posebности

- § 219 Dve poševni črti (//) pred razlago uvajata podpomen. Prim. § 78. Ena poševna črta (/) loči pomenske odtenke, stalne zveze in stilizme. V uvodu kaže na variantnost jezikovnega pojava.
- § 220 Znak • uvaja frazeološko gnezdo. Prim. § 93. Kadar se to gnezdo nanaša na en sam pomen, ga uvaja •. Znak ♦ uvaja terminološko gnezdo. Prim. § 95. Kadar se to gnezdo nanaša na en sam pomen, ga uvaja ♦.